

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

5. JŪLIJĀ

Nr. 27 (442)

Gādāt par visas pilsētas interesēm

Noteiktā plānojuma, daudzo glīto ēku, zaļumu un puķu bagātības, savdabīgās arhitektūras dēļ Rīgu pamatoti uzskata par vienu no skaistākajām Padomju zemes pilsētām. Bet, ja ieskatāmies vērīgāk, Rīgā atrodam arī daudz kā tāda, ar ko nevar lepoties. Pilsētas sešā saglabāties ne mazums tumšu plankumu no kapitālistiskās anarchijas laikiem.

Vajag tikai paļēties pa pilsētas galveno magistrali Lēņina ielu tās centrālajā daļā — no Kirova līdz Revolūcijas ielai, — un šie plankumi jau ar pirmajiem soļiem duras acīs.

Lēņina un Kirova ielas stūrī, iepretim monumentālajam Lēņina piemineklim, kaimiņos krāšņajai Ministru Padoles ēkai un staltajiem dzīvojamajiem namiem paceļas koka arhaiska divstāvu koka māja, kurā atrodas veikali un «Piena restorāns». Tālāk, tajā pašā kreisajā ielas pusē, vientuļi slejas četrstāvu mūra nams, bet aiz tā līdz pat Dzirnavu ielai viena aiz otras rindojas nožēlojama izskata koka mājeles ar jumtistabām un citiem «jaukumiem».

Arī tālāk redz tādus pašus kontrastus: telegrafa staltajam namam kaimiņos stāv koka paviljons, kurā darbojas kafējnice «Flora», ielas otrā pusē tadā pašā koka celtņē izvietoti veikali un darbnīcas. Paejot garām vēl vairākām līdzīgām ēkām ielas abās pusēs, šķersojam Lāčplēša ielu. Šis kvartāls sākas ar diviem skaistiem daudzstāvu stūra namiem, bet tālāk kreisajā pusē līdz pat Kārļa Marksa ielai stiepjas koka kropļi, kas turklāt nokrāsoti drūmos netīros toņos. Pretim, labajā pusē, stāvoklis ir labāks, tur redz «tikai» vienu nožēlojamu koka mājēli, kas it kā iespīsta starp divām augstām mūra ēkām.

Tā izskatās republikas galvaspilsētas centrs! Diemžēl, Lēņina iela šajā ziņā nav izņēmums. Līdzīga aina vērojama arī vairākās citās Rīgas magistralēs. Nerunājot nemaz par arhitektūras kropļību, jāatzīmē, ka visas šīs vecās, laika zoba sagrautās koka celtnes ir ugunsbīdīgas. Šo māju iedzīvotājiem liegta pat minimālās ērtības. Jau sen par nelietojamām kļuvušo mājuju bezgalīgiem remontdarbiem izlieto milzu līdzekļus. Tā, piemēram, tikai triju māju remontēšanai Lēņina ielā 27, 29 un 31 pēdējos gados izdota vairāk nekā simts tūkstoši rubļu — suma, kas ir lielāka par šo māju vērtību!

Dabiski rodas jautājums: vai nav pienācis laiks atteikties no šā privātpašņieciskās iekārtas atstātā mantojuma? Atbilde katrā ziņā ir viena: laiks, sen jau laiks! Un ir visas iespējas to izdarīt.

Rīgā pašlaik ceļ ap atpūšanos divstāvu un augstāku dzīvojamo namu. Bez tam arhitektūras un celtniecības kontroles iestādes katru mēnesi izsniedz atļaujas aizvien jaunu dzīvojamo māju, tai skaitā arī piecstāvu un pat septiņstāvu ēku ar 100—174 dzīvokļiem, celšanai. Taču — lai cik divaini tas arī nebūtu! — visa jauno dzīvojamo namu celtniecība izvērstā vai nu pilsētas nomalēs vai attālu no galvenajām magistralēm. Ar ko tas izskaidrojams?

Kā zināms, viens no padomju pilsētu celtniecības pamatprincipiem prasīja, lai vienlaikus vienmērīgi veiktu kā centra, tā arī nomāju apbūvi. Daudzos gadījumos pat priekšroku dod nomalēm, tāpēc ka centra apbūvē lielāko tiesu jau pabeigta. Bet Rīgas specifiskajos apstākļos, lai nodrošinātu apbūves vienmērību, vispirms jānodibina elementārā kārtība pašā pilsētas centra izbūvē. Taču, pretēji loģikai, Rīgā celtniecība norit gandrīz vai vienīgi nomalēs, bet pilsētas centru joprojām «izdalī» koka mājeles. Vai tam ir kaut jēl mazākais attaisnojums?

Nē, nav! Tālās nomalēs būvē ļoti daudz tādu namu, kas būtu varējuši kļūt par istu rotu pilsētas centram.

Var jau saprast, ka tādi uzņēmumi kā «Rīgas manufaktūra» vai «Rīgas audums» savus dzīvojamus namus ceļ vistuvākajā apkaimē, jo nokļūt no pilsētas centrālās daļas līdz turīnei ir diezgan sarežģīti. Bet ar ko attaisnot to, ka Autoelektropiederumu rūpnīcas nams uzcelts Lēņina ielā 316, aiz

Katru gadu Rīgā uzceļ desmitiem jaunu vairākstāvu dzīvojamo namu. Taču, izkaisīti pa nomalēm, pilsētas kopējā izskata veidošanā tie tikpat kā nepiedalās.

Tai pašā laikā Rīgas centru joprojām «izdalī» nožēlojami koka nameļi...

21. jūlija laukuma? Rūpnīcas strādniekiem un darbiniekiem nokļūt no turienes rūpnīcā ir daudz sarežģītāk nekā, teiksim, no Lēņina un Revolūcijas ielas stūra. Ir gan viens «vainu mīkstinošs apstāklis» — Lēņina ielā 316 jau bija likti mājas pamati, kad šīs celtniecības iecirknis nonāca Autoelektropiederumu rūpnīcas rīcībā. Un tomēr, mērķtiecīgāk būtu bijis celt namu pilsētas centrā, pie transporta ziņā ērtākām, izdevīgākām magistralēm.

Tā nu jau ir pagātne. Jo nams 1951. gadā nodots ekspluatācijā. Bet, lūk, pavisam svaigs piemērs: Rīgas porcelāna un fajansu rūpnīca, kas atrodas Maskavas ielas galā, nesen saņēma asīgnējumus jauna piecstāvu dzīvojamā nama celtniecībai, un tās vadība, protams, izteica vēlēšanos, lai jaunceltnei ierādītu zemes gabalu tieši līdzās rūpnīcai. Šīs zemes gabals ir pamazs, rūpnīcas administrācija jau pēlās panākt, lai to paplašinātu. Grunts tur ir ļoti nelāga — visu ēku nāksies celt uz pāļiem, kas ļoti sadārdzinās un sarežģīs celtniecību. Jaunās mājas nākamajiem iemītniekiem nebūs gāzē

(starp citu, gāzes nav arī daudzās citās nomāju namos). Šķiet, nebūtu nekā vienkāršāka par lūgumu ierādīt apbūves gabalu tuvāk pilsētas centram, 10—15 minūšu brauciena attālumā no rūpnīcas... Bet nē, to nekādā ziņā negrib!

Te rodas vēl viens principiāls jautājums: vai pilsētā ar labi attīstītu transportu ir vajadzība censties nometināt darbaļaudis uzņēmuma vistuvākajā apkaimē? Rūpnīca «VEF» netālu no saviem korpusiem šogad uzcēlusi un nodevusi strādniekiem, kalpotājiem un inženier tehniskajiem darbiniekiem lielu namu, kas būtu varējusi kļūt par pilsētas centra kvartālu rotu. Kāpēc šo namu nebija iespējams uzcelt tai pašā centrālajā rajonā, par kuru runāts šā raksta sākumā un no kurienes ar trolejbusu vai autobusu līdz rūpnīcai ir tieši desmit minūšu brauciens? Kur tas ir teikts, ka «VEF», tāpat arī citu uzņēmumu (protams, atskaitot pavisam attālos) strādniekiem katrā ziņā jādzīvo nomalēs? Starp citu, vairāki «VEF» nami atrodas pilsētas centrā, un nevienam tas nekādas neērtības nesagādā...

Ar ko tad izskaidrojama šāda nesaprotama kūtība un inertība, kas tai iz par lēmumu?

Pirmkārt, apbūvētāji — jauncelāmo namu saimnieki — svēti pārliecināti, ka ir daudz «ērtāk», ja, teiksim, rūpnīcas dzīvojamais nams atrodas turpat klāt, ja to, tā sakot, var redzēt, skatīties pa direktora kabineta logu. Šī šķietamā gādība par darbaļaudu ērtībām nebūt ne jau vienmēr ir attaisnojama. Bet bez šiem, ja tā varētu teikt, «idejiskiem» motīviem ir arī citi lietiskāki un kādreiz pat pavisam šaura, neprincipiāla praktiskuma diktēti apsvērumi, kas traucē dzīvojamo namu jaunceltņu plānvēdīgu un mērķtiecīgu izvietojumu Rīgā.

Veco koka ēku nojaukšana ir saistīta ar diezgan lielām pūlēm un prasa papildizdevumus: jāatbilst šo veco celtnu balansu vērtība (tiesa, tā ir niecīga un katrā ziņā nepārsniedz remonta izdevumus), vienā otrā vietā turklāt vēl jānodrošina dzīvokļi šo ēku iemītniekiem. Taču pat tur, kur šādu iemītnieku tikpat kā nav (piemēram, tā pati «Piena restorāna» ēka vai nams Lēņina un Engēlsas ielas stūrī), apbūvētāji visvisādi cenšas izvairīties no šiem apbūves objektiem. Kāpēc gan jāuzņemās lieki pūļņi un rūpesti, ja var gluži labi iztikt bez tiem! Tas, ka tādējādi tiek kaitēts pilsētas interesēm, viņus uztrauc pavisam maz, pašu resora interesēs tāču ir tuvākas!

Iznākumā rodas savdabīga riņķa kvadratura: lai apbūvētu Rīgas centru ar skaistiem, arhitektūras ziņā moderniem, mūsdienu prasībām atbilstošiem arhitektūras ansambļiem, jānojauc vecās, laika zoba sagrautās mājeles. Bet lai tās nojauktu, jāuzceļ nami to iemītniekiem! Nevienam negrib ar to nodarboties.

Var ja ne attaisnot, tad vismaz saprast apbūvētāju šauru resora intereso diktētās noskaņas. Bet kā lai attaisno pilsētas saimnieka, Rīgas pilsētas izpildkomitejas pozīciju šajā jautājumā? Kas gan cits, ja ne tā ir visvairāk interesēta, lai pilsētas apbūvē noritētu plānvēdīgi. Nevar teikt, ka izpildkomiteja to nesaprastu. Pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētāja vietnieks A. Timarevs atzīst, ka pieļauta nopietna nolaidība. «Par to mēs ne vienreiz vien bāra», — viņš saka, — un pareizi bāra! Dažu labu reizi pēkšņi bija sameties «žel» šķirties no šādās vecās grabažas, jo tā pagaidām taču vēl kalpo... Turklāt arī apbūvētājus grūti pierunāt, un lūk, mēs izrādām viņiem pretimnākšanu...

(Nobeigums 3. lappusē)

PIE UNIVERSITĀTES ABSOLVENTIEM

Beigusies pārbaudījumu sesija mūsu augstākajās mācību iestādēs. Šīs dienas diplomus saņēma tūkstošiem jauniešu, kas jau pēc mēneša sāks strādāt dažādās nozarēs, papildinās mūsu specialitātes rindas ar jauniem nacionāliem kadriem. Institūtos un akadēmijās šogad atstāj ārsti un sporta inženieri, agronomi un skolotāji, mācītāji un zootehniķi, dziedātāji un ķīmiķi, kas lepi valkās pie krūtīm padomju augstskolu absolventu nozīmi un ar savu radošo darbu attaisnos viņiem dāvāto uzticību.

Latvijas Valsts universitātes lielā aula pārpildīta, tomēr pa ieejas durvīm arvien vēl leplūst laudis. Un nav arī nekāds brīnums — 550 jaunu speciālistu saņem diplomu par universitātes beigšanu. Izvadīt viņus jaunās darba dzīves gaitās ieradušies partijas un valdības pārstāvji, mācību spēki, radi, draugi, paziņas.

Laimīgos absolventus var pazīt pēc svinīgi tumšajiem tērpiem un pēc dzirkstošām acīm. Bet līdzās apņēmībai ar labu darbu pateikties partijai un valdībai par viņiem veiktajām rūpēm un gādību absolventu sejas izstaro arī tādas kā skumjas par šķiršanās no studentu kolektīva, no pasniedzējiem, kas palīdzēja apgūt daudzpusīgas zināšanas, no auditorijām un laboratorijām, kurās pavadītas daudzas sprāgstošas studiju stundas. Ekonomikas fakultātes absolvente — teicamnice Mikelšteina vēl labi atceras dienu pirms 5 gadiem, kad aula arī bija izrotāta par godu šiem pašiem jauniešiem — imatrikulācijas vakara dalībniekiem — un savā runā absolventu vārdā apsola arī turpmāk paplašināt zināšanas, lai varētu izpildīt lielos uzdevumus, kurus stāda speciālistiem pār-

ejas laikmets no socialisma uz komunismu.

Un, lūk, Latvijas Valsts universitātes rektors izsniedz absolventiem diplomus un nozīmes. Cits pēc cita, aplausu apsvērti, apmeklētāju priekšā iznāk 92 teicamnieki — studenti, kas piecu gadu laikā visus pārbaudījumus nokārtojuši ar atzīmi «5». Nav šaubu, ka Mikelis Ašmanis un Modris Āboliņš arī jurispрудences aspirantūrā mācīsies teicami, ka mehanikas fakultātes absolvents Jānis Junga būs labs universitātes pasniedzējs, ka viņa studiju biedrs teicamnieks Džems Mikelsons būs izcilis rūpnīcas inženieris, ka Dzintars Āboliņš uzcels līdžniekiem daudz skaistu un ērtu namu. Jā, visiem šiem 550 jauniešiem, kuriem padomju vara deva iespēju iegūt augstāko izglītību, nodrošināts viņu specialitātē atbilstošs darbs. Helena Titova ievēlota par tautas tiesnesi, filoloģijas fakultātes absolvente Ruta Lediņa paliks aspirantūrā, Jānis Kolns pasniegs latviešu valodu un literatūru Kazdangas lauksaimniecības tehnikumā, bet Kazimirs Broks brauks uz Talsiem par daļas vadītāju rajona laikrakstā. Tikpat apmierināti ar viņiem ierādīto darbu jaunie arhitekti Andris Galenieks, kas projektēs kolchozu celtnes, un Oļegs Sorins, kas nozīmēts par Daugavpils galveno arhitektu.

Pēc svinīgā akta absolventus un viņu viesus ar priekšnesumiem iepriecināja Operas un baleta teātra un Valsts filharmonijas labākie solisti un dubultkvartāts, bet nākamajā dienā viņi kopā ar studentiem pulcējās Kultūras un atpūtas parkā tradicionālajos studējošās jaunatnes svētkos, sacentās dažādos sporta veidos, vizinājās laivās un kuģos pa Ķīšezaru, dejoja un pie ugunskura skandināja līksmas dziesmas par mūsu dzīves nemīlīgo augšupēju.

E. Briedis

Vizma Belševica

Vilcienā

Caur priežu siliem vilciens skrien,
Un koki zibot garām slīd,
Bet saule līdzi nāk arvien
Un tieši pretim gaišā spīd.

Cik reižu neskaties — turpat
Tā mierīga un laipna viz,
Un maigo staru plūdums plats
Skaud visās zilās debesīs.

Darbs mani bieži projām sauc,
Pa laikam šķirti esam mēs.
Kā bultas tālēs ceļi trauc
Tikt dēgošajās pamalēs.

Caur ziedu plāvām vilciens skrien,
Un raibas puķes garām slīd,

Bet sirdī līdzi tu arvien
Kā saule, kas man pretī spīd.

Es acis pieveru — turpat
Man blakus atkal esi tu.
Kā glāsts ir tumšo acu skaits,
Un tādu es to glabāju.

Kur arī neaizbrauktu es,
Mēs kopā. Tālēm varas nav.
Drīz ceļi atkal mājup nes,
Un pamales tiem līdzi trauc.

Tik strauji tad mans vilciens skrien,
Ka alkāni zibot garām slīd.
Tas steidzas, šķiet man, tāpēc vien,
Ka tev-tik grūti sagaidīt.

Tavas rokas

Tērauda smarža vēl rokās tev turas,
Kad tu pārnāc no darba.
Tērauda smarža vēl rokās tev turas,
Tās ir cietas un skarbas.

Pieglaužu vaigu es siltajām delnām,
Krēsla pievīd kad telpu.

Pieglaužu vaigu siltajām delnām,
Jūtu rūpnīcas elpu.

Vārdi ir lieki, kad tavas rokas
Rosās spraigajā mašīnu dunā.
Vārdi ir lieki, kad tavas rokas
Par mīlu un laimi runā.

Par tipiskuma problēmu literatūrā

Padomju Savienības Komunistiskā partija, vadoties no Marks-Engelsa-Lēnina-Stalīna lielās mācības, vienmēr uzsvērusi literatūras un mākslas izcilību sabiedriski politisko nozīmi. Dabiski, ka arī partijas XIX kongresā veltīja literatūrai un mākslai lielu uzmanību. J. V. Staļina darbs «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā», viņa runa partijas XIX kongresā, G. M. Maļenkova pārskata referāts, kongresa materiāli un lēmumi spilgti gaismā parādīja mūsu zemes un visas cilvēces attīstības perspektīvas vēstures pilnveides posmā. Šajā gaismā skaidri saredzami mūsu zemes ekonomikas un kultūras attīstības ceļi laikmetā, kad notiek pāreja no socialisma uz komunismu. Biedra G. M. Maļenkova referāts nodibināja pilnīgu skaidrību par literatūras un mākslas stāvokli un attīstības ceļiem, izvirzīja rakstniekiem un tēlotājiem maksimāliem, literatūras zinātniekiem un mākslas zinātniekiem neatliekamus uzdevumus.

G. M. Maļenkova referātā centrālā teorētiskā teze literatūras un mākslas jautājumos ir tipiskuma marksistiskā definīcija, uzsvērt literatūras un mākslas sabiedriski politisko nozīmi un norādot uz dzīvajām organiskajām saitēm, kādas ir tipiskumam ar partiskumu un politisko dzīvi. Pirms tipiskuma būtības dziļās definīcijas, ko kongresā formulējis G. M. Maļenkova, bija plaši izplatīta definīcija, ka tipiskais esot visbiežāk sastopamais. Citiem vārdiem, tipiskuma izpratnei piegāja nevis no kvalitātes, bet no kvantitātes viedokļa. G. M. Maļenkova šai jautājumā norādīja, ka «mūsu maksimāliem, literāriem un mākslas darbiniekiem, savā radošajā darbā vēdojot maksimāliem tēlu, vienmēr jāatceras, ka tipisks ir ne vien tas, kas visbiežāk sastopams, bet tas, kas vispilnīgāk un spilgtāk izpauž zināma sociāla spēka būtību».

Pirms G. M. Maļenkova referāta kongresā tipiskuma problēmu vai nu ignorēja vai arī pilnīgi skaidri un nepāprotami novērtēja par zemu. Vienīgi ar to acīm redzot var izskaidrot faktu, ka Lielās padomju enciklopēdijas pirmajā izdevumā nemaz nebija raksta par tipiskumu mākslā un literatūrā, bet raksts «Tips» Literatūras enciklopēdijā sākas ar paradoksālu paziņojumu: «Tipa un tipizācijas problēma nav literatūras zinātnes specifiska problēma...» Pirms G. M. Maļenkova norādījumiem tipiskumu bieži vien apskatīja atrauti no partiskuma. Tā nupat pieminētā Literatūras enciklopēdijas raksta runa bija vienīgi par tipiskuma filozofisko, formāli loģisko un dialektisko izpratni. G. M. Maļenkova uzsvēra partiskuma un tipiskuma organiskās saites. Viņš norādīja, ka «tipiskums atbilst zināmas sociālās vēsturiskās parādības būtībai, bet nav vienkārši tas, kas visizplatītāk, bieži sastopams un pārsniedz... Tipiskums ir galvenā sfera, kur realitiskajā mākslā izpaužas partiskums. Tipiskuma problēma arvien ir politiska problēma.»

Noteikts tipiskuma būtību, biedrs Maļenkova uzsvēra tajā trīs galvenos momentus: tipiskuma saites ar sociālās vēsturiskās parādības būtību, tipiskuma saites ar partiskumu realitiskajā mākslā un tipiskuma saites ar politiku. Visi šie trīs momenti jaunā skatījumā dziļi atsedz tipiskuma būtību un mēt spīgtu gaismu uz tipiskuma problēmas radošo risināšanu literatūras un mākslas vēsturē, uz šīs problēmas nostādni teorētiski literāru un estētisku mācību vēsturē, uz padomju literatūras zinātnes un literatūras, mākslas zinātnes un mākslas uzdevumiem.

Tipiskuma problēma literatūrā un mākslā ir galvenā, jo tipiskais sastāda to būtību. Bez dzīves parādību tipiskās vispārināšanas literatūra un māksla kā tādas nepastāv. So domu ģeniali izteicis V. Beļinskis. Definējot mākslu kā «istenības atveidojumu visā tās patiesībā», viņš savā pedējā rakstā «Atskats uz krievu literatūru 1847. gadā» norādīja: «Te (tas ir mākslā un literatūrā — M. N.) galvenais ir tipi, un ideālu te izprot nevis kā izskaidrojumu, bet kā attieksmes, kādas autors nostāda citu ar citu paša radītos tipus, atbilstoši domai, kuru viņš grib attēlot ar savu darbu».

Tātad māksla un literatūra ir tādas jomas, kur galvenais ir tipi. So tezi apstiprina visa literatūras un mākslas vēsture to raksturīgākajos un labākajos paraugos un izpausmēs. Jau pirmatnējās kopienas laikmetā tautas daiļrade radīja darbus, kas dod priekšstatu par sabiedriskā attiecību tipu, attēlo cilvēku

darbības veidus, parāda viņu tipiskās attieksmes darbā procesos, sabiedrībā, ģimenē utt.

Tieši tāpēc, ka tautas daiļradē atveido vēsturiski izveidojušos sabiedriskos attiecību tipus, tai ir izcilā izziņas nozīme, par ko pārliecināti rakstījis viens no K. Marksa talantīgajiem skolniekiem Pols Lafars. Rakstā «Tautas kāzu dejas un ierādas» viņš saka: «Dziesmām, kas plūst no tautas lūpām līdzīgi tam, kā atveras ziedi uz augļu koku zariem, ir augsta vēsturiskā nozīme. Trūkstot citiem avotiem, pēc tām var restaurēt tā nenosauktā puļa terasas, jūtas un domas, par kuru maz rūpējas kronisti un vēsturnieki».

Marksisma-lenīnisma klasiski tautas daiļradi uzskatīja par izcilu nozīmīgu tieši tāpēc, ka tajā saglabājušies tautas priekšstati par dzīvi, tautas cerības un gaidas, kā to savā slavenajā teicēnā norādījis V. I. Lēņins. Tātad, jau tautas daiļradē ir, kas garantē mums ir darīšana ar dzīves parādību tipizāciju, ar to cilvēka priekšstatu tipizāciju, kuru viņš ieguvus par īstenību.

Rakstītāja literatūrā norisinās tipizācijas tālāka attīstība. Turklāt ar tipizācijas visaugstāko pakāpi izeļas tieši tie daiļdarbi, kuru autori savā daiļradē ir tuvi tautai. Uz šo apstākli ne vienreiz vien norādījis A. M. Gorkijs. Piemēram, pirmajā Visasavienības Padomju rakstnieku kongresā viņš teica: «Es no jauna vērsu jūsu uzmanību, biedri, uz to faktu, ka visdziļākos un spilgtākos, maksimāli izpildītos spilgtākos varoņu tipus radījis folklorā, darbā tautas garantā... kas nepārtraukti un noteikti ietekmējās tādu lielu gramatu literatūras sacerējumu rašanās kā, piemēram, «Fausts», «Barons Minchausenā piedzīvojums», «Gargantua un Pantagruels», de Kostera «Tis Pūsspiegēlis», Seliņa «Atbrīvotais Prometejs» un daudz citus».

Literatūras vēsturē rada, ka tipiskums vislielākajā mērā piemīt tiem daiļdarbiem, kas ar savu saturu ir tuvi tautai, sociālā vēsturiskā parādību būtībai tautu un visas cilvēces dzīvē. To apliecina visi nozīmīgākie literārie darbi jau visenākajos laikos, kad realisms vēl nebija kļuvis par valdošo jaunrades metodi.

Kā zināms, Marks un Engels joti augstu vērtēja grieķu epiku un grieķu mākslu vispār. Gramatā «Par politiskās ekonomijas kritiku» Marks sen grieķu epiku un tēlotājas mākslas darbus nosauca par normu un neaizsni dzimu paraugu. Tas izskaidrojams ar to, ka antīkā laikmetā grieķu mākslas darbos atspoguļots viens no raksturīgākajiem posmiem cilvēces vēsturē, viens no sabiedriskā attiecību klasiskajiem tipiem — «cilvēku sabiedrības bērnība», kā to apzīmējis pats Marks.

No sabiedriskās dzīves tipisko parādību atspoguļošanas viedokļa Marksu un Engelsu interesēja feodālās literatūras lielākie darbi — «Rolanda dziesma», «Nibelunga dziesma» un «Teiksmā par Igora kauju». Viņi saskatīja tajos viduslaiku Francijas, Vācijas un senās Krievzemes dzīves tipisko parādību atspoguļojumu. Novērtējot «Teiksmas par Igora kauju» idejisko saturu, Marks norādīja, ka šajā darbā spilgti atspoguļota Krievzemes dzīves raksturīgā parādība: aicinājums apvienoties tieši tataru un mongoļu iebrukuma priekšvakarā.

Par vienu no pasaules mākslas augstākajiem kalnāliem Marks un Engels uzskatīja renesanses laikmeta mākslu, kurā sasniegta vēsturiski noteiktu dzīves parādību tipizācijas augstākā pakāpe, kas apvienojas ar dziļu ideju un patiesu maksimāli izpildījumu.

Tipiskuma attīstība literatūrā pēc renesanses laikmeta noritēja kopā ar klasicisma, sentimentalisma, romantisma, kritiskā un socialistiskā realisma veidošanos un attīstību. Daiļrades metodes un strāvas, kas radās vēsturisko apstākļu izšķirīgā ietekmē un atbilda pasaules uzskata sistēmām, noteica dzīves parādību tipizācijas raksturu, virzienu un pagāmienu jauno un jaunāko laiku literatūrā un mākslā.

Tipiskumu literatūrā līdz realisma kundzībai raksturoja nepilnība un galējības. Piemēram, klasicisma dzejnieki un rakstnieki tipizēja dzīves parādības metafiziski: dzīve viņu darbos parādīta mehāniskā sadalījumā pozitīvos un negatīvos tipos, kas radīti schematiski, bez nepieciešamās individualizācijas pilnības. Pašu dzīves procesu klasicisti

M. NIKOLAJEVS,
filoloģijas zinātņu kandidāts

notēloja statiski, it kā sastingušā, reiz uz visiem laikiem dotā stāvoklī.

Sentimentālisma novirziena dzejnieki un rakstnieki mēģināja attēlot dzīvi tas kustībā. Tieši, dzīves parādību daudzveidību un virzības viņi bieži vien subjektivizēja: reālās īstenības procesu viņi daudzskārt aizstāja ar paša rakstnieka vai viņa varoņu uztverumu un iespaidu mainību. Taču progresīvie sentimentalisma pārstāvji paplašināja tipiskuma sfēru, ciktāl tie pievērsās jaunajam notēlošanai sociālajā dzīvē un cilvēka garā pasaulē.

Romantiski spēra jaunu soli uz priekšu dzīves parādību tipizācijā. To sekmēja viņu plevēšanās tautas daiļradē un vietējā kolorīta meklēšanas princips. Tipizācija romantismā tomēr nesasniedza nozīmīgāku un plašāku attīstību, jo romantiski par savu galveno daiļrades uzdevumu uzskatīja ārkārtēju raksturu tipizāciju ārkārtējos apstākļos. Ar to salistis, starp citu, tas, ka romantiski nepiešķīra lielu nozīmi detalizācijai un bieži izmantoja dzīves parādību nosacītus notēlojumus. Tomēr ar savu dziļo interesi par sociālo parādību būtību, ar centieniem pēc tautiskuma un progresā, ar ārkārtēji iekļausu estētikas un literatūras jomā progresīvais romantisms nozīmēja lielu soli uz priekšu tipiskuma attīstībā un padziļināšanā literatūrā.

Tipizācijas māksla savu augstāko attīstību sasniedza realisma. Tipu radīšana ietilpst rakstnieku un dzejnieku realitātes tiešajā daiļrades uzdevumā. Viņi apzīmīgi rada tipus kā tās vai citas sociālās vēsturiskās parādības būtības iemiesojumu pagātnē, tagadnē vai nākotnē. Tas ir iespējams tāpēc, ka pašā dzīvē, filozofijā, politikā šai laikā izveidojās pietiekami skaidrs priekšstats par kārtām un pēc tam — par šķīrumu.

Tipiskais pirms realisma literatūrā nevarēja būt pilnīgs tāpēc, ka rakstnieki — klasicisma, sentimentalisma un romantisma pārstāvji — vēl bieži līdzās kārtās jēdzieniem lietoja vispārcilvēciskā jēdzienā. Turpretim realisms kā metode un valdošā strāva literatūrā un mākslā attīstījās vairāku XVIII un XIX gadsimta notikušo revolūciju priekšvakarā, starplīkš un pēc tam, bet šīs revolūcijas izvirzīja priekšplānā kārtu un šķiru interešu tīpu. Sākarā ar to vispārcilvēciskā problēmas lika atstumtas tālāk. Tās atkāpās, tāpēc ka radās skaidra politiska apziņa un sajēga par to, ka sevīšķa nozīmība un savs ir kārtu un šķiru interesēm, kas, protams, neizsēdž vispārcilvēcisko, bet precīzē tā izpratni. Tas viss sekmēja tipiskuma padziļināšanos un pilnīgu attīstību realisma kundzības laikmetā literatūrā un mākslā.

Tā, piemēram, mužniecības un zemniecības, tautas un valdošo aprindu šķīriskā haīda skaidrā izpratne pavēra iespēju A. Radicevam nākt klajā ar patvaļības un dzimtušanas revolucionāru kritiku, radīt XVIII gadsimta krievu sabiedrības dažādu šķiru pārstāvju spilgtus tipus un ar «Ceļojumu no Pēterburgas uz Maskavu» kļūt par kritiskā realisma lezvanitāju krievu un pasaules literatūrā. Dziļo sabiedriskā un šķīriskā pretrunu pazīšana un izpratne, kas bija tik raksturīga Kriļovam, Gribojedovam, Puškinam, Lermontovam, Gogolim, Hercenam, Rietumropas realīstiem un XIX gadsimta otrās puses krievu klasiku varenajai kopai, sekmēja kritiskā realisma tālāku attīstību un uzplaukumu, ar kuru salistā arī tipizācijas augstākā forma pirms-revolūcijas literatūrā un pati tipiskuma teorija.

Tipiskuma teorētiskā definīcija literatūrā ilgu laiku atpalika no tā kāpinājuma un attīstības pašā daiļradē. Tipiskumam bija sava vieta visos pirmās šķiru sabiedrības mākslas veidos, taču tā izpratne un teorētiskais definējums izveidojās tikai XIX gadsimtā. Piemēram, Aristoteļa «Poetikā», kas bija antīkā literatūras un mākslas vispārējā teorētiskā apkopojums, tipiskuma problēma nav aplūkota. «Senās pasaules visu aptverošais prāts», kā Aristoteli nosaucis Engels, neizvirzīja un nevarēja izvirzīt tipiskuma problēmu, jo viņš vēl domāja asociāli, nevēsturiski. Aristoteļa «Poetikā» tipa jēdzienam ārēji tuvu ir mācība par tikumīgām un nētikumīgām raksturiem. Tomēr tā nepavisam nav

tipiskuma un pat ne tipu problēma, cik tāl tikumīgā un nētikumīgā jēdzienā Aristoteli aplūkojis metafiziski, kā sēnsēns cilvēkiem piemētošas īpašības.

Renesanses, klasicistu, sentimentalisma un romantisma poetikās tāpat neizvirzīja un nerisināja tipiskuma problēmu šā vārdā marksistiski-lenīniskajā nozīmē. Tipiskuma problēma visā savā lielumā nostājās vienīgi to domātāju priekšā, kuri vispārināja realitisko daiļrades pieredzi, domāja sociāli, vēsturiski un materialistiski. XVIII un XIX gadsimta ideālistiskā estētika nevarēja pareizi izvirzīt un atrisināt tipiskuma problēmu tāpēc, ka ideālists ignorē konkrēti vēsturisko parādību sociālo būtību un mistificē tās. Tipiskuma problēma izrādījās pa spēkam vienīgi XIX un XX gadsimta mākslas materialistiskajai teorijai. Tās pareizas izpratnes spožus paraugus sniedza krievu revolucionārie demokrāti. Pilnīgu zinātnisku pamatojumu tipiskuma problēma gūva marksisma-lenīnisma klasiku un viņu skolnieku darbos.

Ģenialas tezes par tipiskuma būtību literatūrā un mākslā sniedza V. Beļinskis. Tas balstās uz ļoti izcilajiem panākumiem daiļradē, ko sasniedza XIX gadsimta pirmajā pusē galveno krievu realitiskā literatūra, Kriļova, Gribojedova, Puškina, Gogola, Lermontova, Hercena daiļrades pieredzei teorētiskā vispārināšana deva iespēju Beļinskim kļūt par savu laikmeta literatūras lielāko teorētiku, tajā skaitā arī tipiskuma problēmas risināšanā. Ļoti zīmīgi ir tas, ka pirmās tezes par tipiskuma būtību viņš ir izteicis rakstā «Par krievu stāstu un Gogola kunga stāstiem»: Gogola un citu krievu klasiku realisms, ko raksturo spilgtu tipu radīšana, bija par cēloni un lemeslu tam, ka dižais krievu kritiķis šajās pie tipiskuma būtības teorētiskiem vispārinājumiem.

Rakstā «Par krievu stāstu un Gogola kunga stāstiem», kas publicēts 1835. gadā, V. Beļinskis sasaistīja tipiskumu ar daiļradi vispār un ar rakstnieka individuālo savdabīgumu īpaši. «Viena no vispatnējākām daiļrades vai, labāk sakot, paša mākslas darba originalitātes pazīmēm, — viņš teica, — ir šis tipiskums, ja tā var izteikties; kas ir autora oficiālais zīmogs. Patiesam talantam katrā personā ir tips, un lasītājam katrs tips ir pazīstams nepazīstamais».

Par tipu raksturīgu īpašību Beļinskis pareizi uzskatīja to milzīgo vispārinātāju spēku, kura dēļ tipi iegūst sugas vārda sabiedriskā nozīmību. Par tiem viņš nosauca Sekspira Otello un Hamletu, Gribojedova Famusovu un Molčajinu un rakstā «Par krievu stāstu un Gogola kunga stāstiem» pieminēja Puškina, Gribojedovu, Gogola un citu krievu rakstnieku radīto tipu plašu jo plašu galeriju, uzsvērt sugas vārda nozīmi, ko ieguvus Oņegins, Lēnskis, Tatjana, Zarečkis, Repetilovs, Chlebova, Tugouchovskis, Platons Michailovičs Goriks, Pulcherija Ivanovna, Afanasija Ivanoviča un citi tipi.

Rakstā «Gudra cilvēka nelaime» (1839. g.) Beļinskis papildināja tipiskuma izpratni ar jauniem momentiem. Viņš norādīja, ka tipizēt parādības nozīmē attēlot to raksturīgākās iezīmes un atstāt nepieminētas gadījuma rakstura īpašības. «Notēlojuma tipiskums, — viņš teica, — ir tas, ka dzejnieks izvēlas viņa notēlojamo personu visās, visraksturīgākās īpašībās, izlaižot visas gadījuma rakstura iezīmes, kas nesekmē to individualitātes izcelšanu».

Beļinskis uzskatīja par neiespējamu tipizāciju ārpus individualizācijas ietvariem. Par izšķirīgo līdzekli tipu individualizācijai literatūrā viņš uzskatīja valodu. Tā, piemēram, viņš daudzskārt jūsmoja par Gribojedova lugas «Gudra cilvēka nelaime» valodu un uzsvēra, ka valodas dēļ visas personas, kas darbojas šajā paraugkomēdijā, ir tipi. Pēc viņa novērtējuma, piemēram, Famusovs ir «tipiska, maksimāli izpildīta radīta persona. Viņš visu sevi izsaka katrā savā vārdā».

Tipizācijas problēmu Beļinskis dziļi traktē rakstā «Lermontova dzejas» (1840. g.). Tipizācijas problēma te salista ar realisma teorētisko nopamatojumu un ar Beļinska tuvošanos materialistiskajai estētikai. «Visi skaistais ir vienīgi īstenībā» — tāds ir šā raksta centrālās teorētiskās princips. Saskaņā ar to dižais kritiķis nosaka dzīves būtību un runā par nepieciešamību vispārināt, apkopot tajā dzīves likumiecīgās parādības.

Rakstā pēc raksta, sākot ar četrdesmito gadu pašu sākumu, V. Beļinskis konkrēti, precīzi tipiskuma problēmu. Viņš piesātina to ar sociālu saturu. Tā rakstā «Mūsu laiku varonis» (1840. g.) tipiskuma jēdzienā viņš ietilpina cilvēku tēlu raksturīgākās profesionālās un nacionālās iezīmes. Maksimāli Beļinskis romanā «Mūsu laiku varonis» viņš nosauca par «brīsmas, darbos un kaujās rādīta, veca Kaukaza karavīra tipu, kura seja ir tikpat iedegusi un skarba, cik manieres vienkāršas un rupjas, bet kurām ir brīnīgīga dvēsele, zeīta sirds. Tas ir tīri krievs tips...» Beļinskis vārda pilnā nozīmē ar sajūsmu runā par nacionālajiem cilvēku tipiem, kuru radījis Lermontovs «Mūsu laiku varonis»: «un cik tipisks, cik brīnīgīgi maksimāli ciskas seas — Bela, Azamats, Kazbičs, Maksims Maksimovičs, Tamapas meitene! Cik dzejas detaļas, cik dzejsks kolorīts klāj visu daiļdarbu!»

Stingri nostājies filozofiskā materiāla un revolucionārā demokrātisma pozīcijās, V. Beļinskis no šāda viedokļa, starp citu, noraksturoja Gogola «Mirusās dvēseles», saskatot šajā darbā dzimtbūtniecisko un buržuāzisko sabiedriskā attiecību tipisku iemiesojumu. Gogola notēlotos mužniekus viņš uzskatīja par spilgtiem dzimtbūtnieciskajiem tipiem un Clčikovā saredzēja ne tikai krievu, bet arī Rietumēropas buržuāzijas tipu.

Kļuvis par «naturalās» vai realitiskās skolas teorētiku krievu literatūrā, Beļinskis četrdesmitajos gados tipiskumu sasaistīja ar šķīrisko (viņa terminoloģijā — kārtisko) un tautisko sabiedrības dzīvi. Savos pedējos rakstos viņš definēja tipiskumu kā šķīriskā un tautiskā iemiesojumu. Šajā ziņā raksturīgi ir viņa izteicieni par V. Dalu, kas bija rakstījis ar pseidonīmu V. Luganskis. Rakstā «Krievu literatūra 1845. gadā» V. Beļinskis rakstīja par Dalu: «Dažādu kārtu personu fizioloģiskajos aprakstos viņš ir īsts dzejnieks, tāpēc ka spējis tipisku personu padarīt par kārtas pārstāvi, izcelt to par ideālu nevis šā vārda banālajā un muļķīgajā nozīmē, tas ir īstenības izskaidrošanas nozīmē, bet tā istajā nozīmē — kā īstenības atveidojumu visā tās patiesībā. Pēc Gogola tas ir līdz šim noteikti pirmais talants krievu literatūrā».

Rakstā «Atbilde Moskvitjaninam» (1846. g.) Beļinskis apvelca Dalu — «Mednieka pēzīmju» autora priekšteča — darbus tautas dzīves tipiskā un tai labvēlīgā attēlojuma dēļ. «Lasot viņa veiklos, asās, sirsnīgos aprakstus par krievu vienkāršo tautu, — rakstīja Beļinskis par Dalu, — daudz no visas šīs jāsmejas, daudz kas no šīs jānožēlo, bet vienmēr mīla tajos ir mūsu vienkāršā tauta, tāpēc ka vienmēr iegūst par viņu tai visizdevīgāko izpratni».

Tādējādi V. Beļinskis deva viengabalainu, savā ziņā pabeigtu mācību par tipiskumu. Tipiskumu viņš nostādīja sakarībā ar tādu jautājumu lielu loku, kas izveido pašu svarīgāko literatūrā un mākslā. Tipiskums viņa traktējumā saistīts ar mākslas būtību, ar talanta individuālo savdabīgumu, ar uzdevumu attēlot dzīves raksturīgākās un nevis nejausās iezīmes, atveidojot profesionālā un nacionālā, sabiedriski politiskā, šķīriskā un tautiskā pašas svarīgās īpašības realitiskajā mākslā. Par tipiskuma raksturojošu pazīmi Beļinskis uzskatīja tipisko tēlu lielo vispārinājošo sabiedriskā spēku, tiem iegūstot sugas vārdu nozīmi. Par tipu radīšanas izšķirīgo līdzekli literatūrā viņš sauca valodu. Tipizācijas principu viņš apskatīja nesaraucamā saistībā ar tēlu individualizāciju.

Tipiskuma problēmu pēc Beļinska risināja viņa skolnieki un darba turpinātāji N. Černiševskis, N. Dobroļubova, N. Nekrasovs, M. Salтиков-Ščedrins un citi. Būtībā tā kļuva par visu XIX gadsimta krievu klasiskās mākslas izcilu darbinieku ieguvumu. Tā nav zaudējusi savu izcilu nozīmi arī mūsu dienās. V. Beļinska mācību par tipiskumu mēs pieņemam kā lielāko teorētisko sasniegumu estētikas laukā pirms tās attīstības augstākā, marksistiskā-lenīniskā posma.

(Nobeigums nākamajā numurā)

Moldāvijas PSR deju ansambļa viesizrādes Rīgā. Uzņēmumā: dejojāji izpilda «Moldavanesku».

Talantīgs kolektīvs

Aizvadītajā nedēļā Rīgā notika Moldāvijas PSR deju ansambļa viesizrādes. Jaunais kolektīvs iepriecināja daudzus skatītājus ar savu nobriedušo meistarību. Tā jo spilgti izpaudās ne vien moldaviešu straujajās, ugunīgajās dejās, bet arī pārējā programā, kurā ietilpinātas PSRS un citu tautu dejas.

Savus priekšnesumus ansamblis ievadīja ar moldaviešu deju svītu, ko lieliski iestudējis Igors Moisejevs, un beidza ar temperamentīgo «Moldavanesku» ansambļa mākslinieciskā vadītāja Nikolaja Bolotova oriģinālajā iestudējumā. Saulainās Moldāvijas dejas viesu programā bija pārstāvētas vēl ar senlaicīgo gagauzu deju «Kadimža» un ne mazāk seno vīru deju «Tabakaresku» (ādmīņu deju).

Ļoti savdabīga un saistoša ir Oašas novada rumaņu tautas deja, ko iestudējis rumaņu baletmeistars Aurelijs Seuzjans.

Taču īsts šedevrs ir ķīniešu deja ar

bungām, ko virtuozī veica četri ansambļa solisti ar Viktoru Demeņevu priekšgalā. Apbrīnojami ritmiskums, žestu noteiktība un precizitāte, dejojāju lieliskā saskaņotība, izpildot savai dejai pavadījumu uz mazām ķīniešu bungām, izraisīja skatītājos sajūsmu.

Krievu rotaļu dejas nomainīja ukraiņu nebēdnīgā «Topotjanka», dagestāniešu lezģināi sekoja žanra deju ainas «Gāja jaunava pēc ūdens...» un «Gadījums dzelzceļa pietātnē». Ansambļa mākslinieki tajās parādīja, ka viņi ir ne tikai talantīgi dejojāji, bet arī talantīgi aktieri... Īpaši izcēlās lieliskais dejojājs Spiridons Moku.

Jāatzīmē ansambļa orķestra saliedētība un augstvērtīgais sniegums lietpratīgā diriģenta komponista S. Arapova vadībā. Programu atzīstami kuplināja dziedātājas Janīnas Ļevickas priekšnesumi.

K. Vītols

Rīgā viesojas Valsts Liepājas Dramas teātris. Uzņēmumā: aina no J. Granta un V. Sauleskalna dramatisējuma «Jūras vējos» uzveduma.

Gādāt par visas pilsētas interesēm

Turpinājums no 1. lapa puses

Apbūvētājiem izrāda pretimnākšanu, ignorējot pilsētas intereses! Lūk, konkrēts piemērs, kas rāda, kur noved šāds liberalismis.

Vienai no Rīgas rūpniecām jāuzceļ milzu dzīvojamais nams ar 174 dzīvokļiem. Nama viena daļa būs septiņus un otra piecus stāvus augsta, tā koplietums sasniegs 56.710 kubikmetru. Nama projekts, ko nesen apstiprinājusi Arhitektūras padome, ieguvusi visai augstu novērtējumu. Šī ēka, kas būs gandrīz vai lielāka no visām Rīgas dzīvojamām mājām, varētu kļūt par īstu izrotājumu pilsētas centram, par kāda liela arhitektūras ansambļa sirdi. Bet tās celšanai ierādīts apbūves gabals Sarlotes un Zirņu ielas stūrī. Kāpēc? Tikai tāpēc, ka tur ir brīva vieta, neapbūvēta platība! Kāpēc nevar prasīt, lai šī krāšņā un grandiozā ēka paceltos pašā pilsētas centrā?

Varētu minēt vēl vairākus šāda rakstura piemērus. Turpat, Sarlotes ielas rajonā, ierādīt apbūves gabali Zvejniecības tehnikuma ēkas un Medicīnas institūta studentu kopmītnes celtniecībai. Fiziskās kultūras institūta lielo namu, ko bija paredzēts celt Gorkija un Sarkanarmijas ielas stūrī, tagad nezin kāpēc nolēmuši būvēt pašā Ļeņina ielas galā, aiz dzelzceļa tilta... Nobeigumā jārunā vēl par vienu

problēmu, kas saistīta ar dzīvojamā namu celtniecību Rīgā. Ir diezgan daudz tādu uzņēmumu un iestāžu, kuru rīcībā jaunu dzīvokļu celtniecībai ir samērā mazi līdzekļi. Šie apbūvētāji parasti ceļ divstāvu namus ar 6—8 dzīvokļiem. Tādām ēkām, gluži dabiski, apbūves gabalus ierāda attālak no centra, un tās izmaksā dārgāk nekā tāda pati apdzīvojama platība lielās namos. Arī labierīcību tajās ir daudz mazāk.

Bet kāpēc gan nevarētu apvienot vai «kooperēt» šos sīkos apbūvētājus? Kāpēc gan 10 astoņu dzīvokļu namu vietā kopīgiem spēkiem nevarētu uzcelt vienu lielu daudzstāvu dzīvojamā māju ar 80 dzīvokļiem? Šī problēma jau sen ir nobriedusi. To atzīst gan Arhitektūras pārvalde, gan pilsētas izpildkomiteja, taču praktiski neviens nekā neuzsāk. Te, šķiet, ir tās pašas «grūtības» — atkal jāņem vērā ar apbūvētāju pierunāšanu viņu pašu labā, lai tie kooperētos.

Laiks pilsētas izpildkomitejai izbeigt pierunāšanu tur, kur var un vajag izlietot savu varu! Te runa taču ir nevis par vienu vai otru resoru un uzņēmuma interesēm, bet gan par visas pilsētas un tās darba tautas interesēm visumā. Pilsētas izpildkomitejai jāstāv šo interešu sardzē

G. CĪRULIS un A. IMERMANIS

STADIONĀ

Stāsta fragments

Vecākā pionieru vadītāja Vilciņa nekur nav. Pionieru istabā Pēteris satop vienības padomes priekšsēdētāju Mikeli Bargo, pret kuru, triju lemeslu dēļ, izjut lielu cieņu: pirmkārt, Bargo, kas mācās devītajā klasē, par galvas tiesu garāks, otrkārt, tam uz piedurknes par vienu sarkanu svītru vairāk nekā Pēterim, treškārt, blakus pionieru nozīmei viņam pie krūtīm komjaunieša karodziņš ar burtiem «BJKCM». Bargo lasa pionieru laikrakstu.

— Vai tu, Admini, jau redzēji, ka izsludināts jauns konkurss? Neklāstienes ceļojums no Rīgas līdz Rostovai pa ūdensceļu. Ko tu par to domā?

Pēteris pašlaik, izņemot filateliju, nekas neinteresē. Atbildes vietā viņš jautā:

— Vai tu nezini, kur vecākais pionieru vadītājs? Man viņš steidzami jāsatiek.

— Biedram Vilciņam ir sacensības «Daugavas» stadionā. Pats gribēju aiziet, bet jāstādā plāns. Pēc... — Mikelis paskatās rokas pulkstenī.

— Pēc astoņpadsmit trijām minūtēm viņš atnāks uz vienības padomes sēdi.

Izrēķinājis, ka iznāk gandrīz pusotra stunda, Pēteris pagriežas uz iestāni:

— Tik ilgi es nevaru gaidīt.

Viņam patiešām liekas, ka sprāgs pušu, ja nevarēs tūlīt aprunāties par savu lielisko ideju. Un kam lai to stāsta, ja ne vecākajam pionieru vadītājam! Pēc direktora Vilciņš ir visiecienītākais skolotājs. Pie viņa griežas ar visādiem jautājumiem: kādu fotoaparātu labāk pirkt — jaunu «Lubitel» vai lietotu «Fed»; ko lietot par otro rezerves spēlētāju basketbola komandā; vai pareizi, ka Poļevojam, kas sarakstījis «Stāstu par īstu cilvēku», patiešībā cits vārds; vai pionieris drīkst piekaut māšeli, kas no viņa krekla pašuvusi kleitu lellei? Un Vilciņš, ar atbilstošu nopietnību iedziļinājies lietās būtībā, dod padomu pirkt lietotu «Fed», ja tas nav pārāk dārgs, ieteic par otro rezervistu iecelt Janku Baraviku, pastāsta, ka Poļevojs ir rakstnieka pseidonīms, un pamāca, ka pionierim pret jaunāko brāli un māsu jāizturas iecietīgi.

Ceļu līdz «Daugavas» stadionam Pēteris veic gandrīz skrīsus. Augstais žogs, kas ieslēdz sporta laukumu, neļauj ieskatīties, taču publikas uz mudinājuma saucieni liecina, ka tur pašlaik risinās spraiga cīņa.

— Bilēti, lūdzu, — un kontrolieris aizsprosto Pēterim ieeju.

— Es jau nemaz uz sacīkstēm negribu. Man tikai jāaprunājas ar biedru Vilciņu.

Uz kontrolieri šis paziņojums neatstāj nekādu iespaidu.

— Zinām, zinām, — viņš smīn.

— Tu šodien jau esi desmitais puika, kas to saka. Vai redzi, tur melns uz balta uzrakstīts KASE. Nopērc bilēti, tad tu varēsi noskatīties sacīkstes un par to pašu naudu runāt ar savu Vilciņu, cik vien tik.

Saniknots, ka kontrolieris netic viņam, Pēteris strupri apgriežas un pieiet pie kases. Tad viņš atceras, ka naudas nav. Atliek tikai gaidīt, kamēr Vilciņš iznāks.

Stāigājot gar sētu, Pēteris nonāk stadionā otrā pusē. Te viņš redz pārējos zēnus, kuriem vajadzēja «steidzīgi aprunāties ar Vilciņu». Viņi jāteniski apsēdušies uz žoga un savās bezmaksas ložu vietās jūtas tīri labi. Vicinot rokas un izgrūžot uzbudinātus saucienus, viņi dzīvo līdzīgu sacensību norisi.

Pēterim neienāk prātā sekot šim piemēram — viņš nekad nav rāpies žogā un nekad to nedaris. Taču, pagājis kādu gabalu tālāk, kā magneta pievilks, atgriežas pie pārējiem zēniem. Tieši šai mirkli skaļruni paziņo, ka nākamajā skrējienā piedalīsies arī Vilciņš, un Pēteris neiztur.

— Kur tu lien? Vai bilēte ir? — zobožais viens puika un nepārstāj graužt saulpuķu sēklas.

Izrādās, ka arī kāpšanai žogā nepieciešama pieredze. Divas reizes Pēteris atkārī atpakaļ. Tagad visu skatieni pievērš viņam. Pētera bezcerīgā mēģinājumi puikām liekas vēl interesantāki par sacensībām.

— Sarauj! Sarauj, Ješka! — sauc pēts mazākais zēns.

— Var redzēt, ka nav nolīcis GDA normu...

Laukumā atskan starta šāviens. Puikas zibenātrumā aizmirst Pēteri. Vienīgais izņēmums ir saulpuķu cīnītājs. Iebāzīs mutē visas saujā palikušās sēklas, viņš sniedz Pēterim roku un uzvelk to augšā.

Tagad Pēterim paveras cits skats uz pasauli. Viņa priekšā viss stadions —

Savā jaunajā darbā «No «I» līdz «K» autori G. Cīrulis un A. Imermanis stāsta par 6. klases skolniekiem, kas kopīgi krāj padomju pastmarkas un apvieno filatelijas nodarbības ar mācībām. Katram, kas atnes interesantu pastmarku, atklāta sanāksmē jāstāsta par tajā attēloto vēsturisko notikumu vai personu, pilsētu vai plemiņas dienu. Darbības risinājumā pionieri nāk pie atziņas, ka albumam jābūt par visas klases īpašumu.

* * *

gan trokšņainās tribīnēs, gan skrējējs, pa kuru trauc divi skrējēji. Lūk, tie jau pavisam tuvu. Var atšķirt krāsainos sporta krekļus un sasprindzinātās sejas. Ne viens, ne otrs nav Vilciņš. Bet tiesnesis taču minējis viņa vārdu...

Jau nākošajā mirklī Pēteris aizmirst Vilciņu un savu neērtu sēdvietu. «Daugavas» komandas pārstāvis kāpina tempu. Viņa solis kļūst garāks, raitāks. Pamazām viņš tuvojas dinamietim. Līknē viņi jau skrien plecu pie pleca. Pēdējā taisne. «Daugavas» sportists izraujas nedaudz uz priekšu un kā pirmais nodod nūju nākamajam skrējējam, kas tūdaļ uzņem strauju tempu.

Tātad stafete — Pēteris saprot. Skatītāju lielākā daļa acīm redzot vēlas «Daugavas» komandas uzvaru. Tomēr arī dinamiešiem netrūkst piekritēju. Te vieniem pamats gaviļēt, te otriem, jo abu komandu spēki gandrīz vienlīdzīgi.

Jau divi lāgiem nūjas pārceļojušas no rokas rokā. Skrējējam uzņāk sportisti, kam pēdējā kārtā jāveic 400 metru distance. Pēteris tūdaļ pazīst vecāko pionieru vadītāju. Tikko tas uzņācis laukumā, Pēteris valrs nešaubās par «Daugavas» uzvaru.

Vilciņam mugurā zils treniņa uzvalks ar uzrakstu LATVIJA un republikas ģerboni. Lūk, skrējēji jau tuvojas. Stāvoklis atkal izlīdzinājies, varbūt dinamietis par krūšu tiesu priekšā. Un pēkšņi notiek nelaime — «Daugavas» komandas dalībnieks pazaudē stafetes nūju.

— Nūja! Nūja! — sauc acīgie puikas.

Skrējējs jau atpauš. Viņš palēnina gaitu, griežas atpakaļ, paceļ nūju, metas uz priekšu. Bet palet vērtīgās sekundes, un ar katru sekundi palielinās attālums starp viņu un dinamieti.

Vilciņš nervozi mīnājas uz vietas. Ik mirkli viņš griež galvu atpakaļ, it kā uzsaukdamas biedram: «Ātrāk! Beidzot tas ir klāt. Skriedams viņam blakus, Vilciņš veikli pārņem nūju un turpina ceļu. Sāncenis tikmēr jau krietnā gabalā. No tālienes Pēteris nevar īsti iekārt, cik metru šķir sportistus. Bet liekas, tik daudz, ka Vilciņam ne mūžam nepanākt dinamieti. Arī pārējā žoga publika ir tajās pašās domās:

— Nu valrs nav interesanti. Skaidrs kā diena, — «Dinamo» uzvarēs.

Tādu gabalu pat Vilciņam neatgūt.

Taču Vilciņš nepadodas. Viņš ar joni drāžas pakal pretiniekiem. Neizsīkstojā griba un cīņas spārs dzen viņu uz priekšu, liek metru pa metram samazināt atstarpī. Pie tribīnēm attālums starp sportistiem kļūvis krietni mazāks. «Daugavas» piekritēji atdzīvojas. Blakus saucieniem «Dinamo!», «Dinamo!» arvien biežāk dzird pamudinājumu: «Vilciņ!», «Vilciņ!».

Šķiet, ka tikai tagad Vilciņš sāc pa istam skriet. Saucieni brīdināt, dinamietis atskatās, ierauga otru cieši aiz muguras un saņem visus spēkus. Taču var manīt, ka tie jau izsīkuši.

— Vēl, Vilciņ! — brēc brīvbiļetnieki, un Pēteris pievienojas.

Soli pa solim plok attālums, skrējēji jau blakus. Pēdējais desmit metri... Notiek cīņa par katru pēdu. Izrāvieni!... Vilciņš kā pirmais pārrauj mērķa lентu.

Viņu tūdaļ ielenc sporta entuziasti un apšveic ar uzvaru. Tikai tagad, kad cīņas spraigums garām, Pēteris atceras, kādēļ nācis.

— Biedri Vilciņ! — viņš sauc pāri visam laukumam.

Izdirdējis savu vārdu, Vilciņš pagriežas, taču saucēju nepamana. Toties Pēterim pievēršas puiku nedalītā uzmanība.

— Tu tiešām pazīsti Vilciņu? — ar bijību jautā tas, kas viņu pirmī nīcīnoši nosaucis par Ješku.

— Viņš mūsū pionieru vadītājs, — lepnī atbild Pēteris.

— Ir gan cilvēkiem laime, — skaudīgi saka zēns ar saulpuķu sēklām.

— Būtu mums tāds pionieru vadītājs.

— Sauc vēlreiz! Viņš taču aizies! — mazākais uztraucas. — Ja gribi, es kļēģu tavā vietā. Man ir ļoti skaļa balss.

Arī citi nāk talkā. Kad Vilciņš atskatās, viņš ierauga duci roku, kas viņam māj no žoga. Izrāvies no preses fotogrāfu aplenkuma, viņš izspraucas caur skatītāju rindām. Viens otrs mēģina apstādināt rekordistu, bet viņš taisnā ceļā dodas pie Pētera.

Lejā iznirst Vilciņa sakarsusī seja, kas pauz reizē nogurumu un prieku par grūti izcīnīto uzvaru.

— Kopš kura laika pulciņa padomes priekšsēdētājs sēž uz žogiem? — kā jokodamies saka Vilciņš.

Pēteris saklausā slēpto pārmetumu:

— Es jau nemaz tā negribēju, bet baldijos, ka jūs neieraudzīšū. Man ar jums jāaprunājas.

— Tad vajadzēja pieiet pie kontroliera un pateikt, ka tu pie manis.

Puikas smejas:

— Sīs numurs valrs neiet cauri. Mēs visi teicām, ka nākam pie Vilciņa, bet kontrolieris neliekas ne zinīs.

— Gaidi mani pie vārtiem, Pēteri, — Vilciņš nosaka. — Ātri pārģērbšos un pēc dažām minūtēm būšu klāt.

Tiešām, Pēteris tikko pagūst apiet stadionam apkārt, kad vecākais pionieru vadītājs jau klāt. No savas būdas izskrien kasiere ar sarkanu Alpu viljoli, kuru pasniedz Vilciņam:

— Tas par jūsu skaisto finišu. Jūs šodien atkal bijāt pārākais.

Arī bargais kontrolieris satver viņa roku un nemaz negrib to izlaist.

— Jūs nu gan pārspīlējāt, — kautrī atgaidpājas Vilciņš, kaut manāms, ka apšveikumi sagādā viņam prieku.

— Kas tev uz sirds? Vai skolā kas noticis? — viņš uzrunā Pēteri.

Adminim pēkšņī liekas, ka šis brīdis pilnīgi nepiemērots, lai izklāstītu savu ideju. Tāpēc viņš saka:

— Es arī gribu jūs apšveikt. Nekad vēl neesmu redzējis tik saistošu cīņu.

— Vai ne? — Vilciņš piekrit. — Viss atkarājās no Timermana, kas skrēja pirmajā maīnā. Ja viņam nebūtu izdevies jau pašā sākumā pārņemt vadību, mēs pārējie nekā neizdarītu...

— Un sevišķi jūsu finišs, — turpina jūsmot Pēteris. — Zēl, kāvisā klāss neredzēja, kā jūs pēdējā mirklī aizšāvēt viņam garām.

— Lai nu paliek. Par ko tu gribēji aprunāties?

— Lietā tāda. Mēs šodien nospriedām, ka nebūtu slikti kolektīvi krāt pastmarkas, — Pēteris nedroši iesāka. Taču jūtot, ka pionieru vadītājs, tūdaļ aizmirstis notikušo cīņu, klausās ar dziļu interesi, viņš iesilst.

Sarunājoties abi nonāk līdz tramvaja pieturai.

— Kāp iekšā, — Vilciņš saka.

— Uz kurieni?

— Mēs tagad braucam uz grāmatu veikalu. Vispirms jāapbrūņojas teoretiskām zināšanām, jo arī es par pastmarkām sevišķi daudz nezīnu.

Pastmarku nodalījums atrodas grāmatu tirgotavas viņā galā. Jāpalet garām ietel, uz kuras izlīkti daždažādi sējumi ar kārdinošiem nosaukumiem. Lūk, Fadejeva «Jaunā Gvarde». Tad Pēteris pamana Ochočnikova «Meklējumu pasaulē» un ilgi šķīrs' to. Viņam ļoti patīk zinātniski fantastiski romāni. Tajos ir spraiga darbība un daudz pamācoša. Turpat blakus Zila Verna «Noslēpumu salas» raibie vāki.

Arī Vilciņš, kā jau grāmatu mīlo tājs, nevar vienaldzīgi palet garām izstādītajām grāmatām. Pēkšņī viņa acis iedegas — tas ieraudzījis Džovanjoli vēsturisko romānu «Spartaks», kas iznācis pirms daudziem gadiem un kļuvis par retumu.

— Nemiet, kamēr vēl ir, — mudina pārdevējs. — Rīt valrs nebūs.

Vilciņš pagām grāmatu rokā:

— Es jau sen to meklēju.

— Vai izrakstīt čeku? Grāmata maksā sešus rubļus.

Pionieru vadītājs ar nožēlu noliek romānu atpakaļ.

— Lai šoreiz paliek. Nav tik daudz naudas līdzī, — un Vilciņš aicina Pēteri uz pastmarku nodalījumu.

Arī te daudz pircēju. Uzguļies uz letes, vīrietis dzelzceļnieka formas tērpa saudzīgi pārlaipo lielu albumu. Pēteris līdz šim nemaz nezinaja, ka pasaulē ir tik daudz marku. Un katrai cita krāsa, cits zīmējums!

Kamēr Pēteris vēro daudzos pircējus, Vilciņš izvēlas PSRS marku kataloģu un samaksā pie kases sešus rubļus — tieši tik, cik maksā «Spartaks».

— Ieroči mums tā kā būtu, — viņš saka Pēterim. — Tagad varam rīkoties!

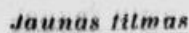
tikai milas līriku. Tas ir tikai viens nodalījums. Nebūt vēl nav izsmelta pat aptuveni Lielā Tēvijs kara tema, laistāji gaida poēmas, kas parādītu padomju tautas cīņu pret fašistiskajiem lebrucejiem visā spēkā un sarežģītībā. Mums nepieciešama kā sāls, kā liesma, kā asmens spēcīga satīra. Daudz citu vajadzību. Un, protams, tas, ka nerunāju par padomju celtnieku, strādnieku darbu un dzīvi vispār, nenozīmē, ka tas būtu izlaists no acīm. Tas jau ir visa pamats, saturs, jēga un centrs — padomju cilvēks. Bet šo cilvēku, — vai nu tas būtu ograicis vai ārsts, slaucēja vai kokvilnas plūcēja, latvietis vai tadziks, sirmgalvis vai jauneklis, — nevar parādīt, neatklājot visas viņa prāta un sirds īpašības. Augstas prasības uzstāda dzejniekam izcilais krievu līriķis Michails Isakovskis. Runādams par «dzejās noslēpumu», viņš saka: «Dzejnieks ir tautas garīgās kultūras sirds, no sirds nākusi vienkārši vārdi ietērpti vienkāršā un skaidrā formā. No paša sākuma līdz pēdējai rīndai («Vai tu vēl atceries, kā lakstīgalas dzied?») ir skaidra dzejnieces iecere, viņas nodoms. 1951. gada diskusijā nikni tika tiesātas trīszilbīgo vārdu galotņu atskāņas, un jāatzīst, ka dažlabu reizi pārāk lielā daudzumā tās laupa dzejolīm skanīgumu. Tādu atskāņu netrūkst arī Kromas dzejoli (vakaru, apstājas, jāsteldzas, jaunībā, vienīgo), un vienzilbīgais vārds, kas nostājas tie pa lielākai daļai blakus trīs- zilbīgajam (vakaru, es un tu), būtībā neko negroza. Un tomēr dzejolis šoreiz, līekas man, nepavisam no tām necieš. Vai šo atskāņu pretiniekī mazliet nepārspīlē? Taču ne par tām patlaban gribu cīnīties, bet tikai vēl reizi uzsvērt, ka dzejoli ir svarīga izdomas, saturs vispilnīgākā saskaņā ar formu, ar pantimēru un atskānām.

Gaidīsim vairāk sirsniņas, vairāk jūtu no mūsu dzejas. Ikdieniskajā dzīvē, padomju pilsoņa mājās, ģimenē, padomju ļaužu draudzībā un mīlestībā slēpjas liels spēks un daļums, tāpat kā ikdieniskajā rūpnīcas vai kolchoza darbā tēverts liels varonisks, cēla patētika. Jānopurina mākslai šablons, standarti, sprakstotās frazes, sausā retorika, māksla jāelpo dzīvam cilvēkam.

Tematikas paplašināšana nehozīmē

«Literatūras un Mākslas» 23. numurā daudzi būs ar patiesu prieku lasījuši Montas Kromas jauko dzejoli «Lakstīgalas dzied». Pāris negludumu (lakstīgalas dziesmas sajaucas ar mēness zaigu un tad pār upi list kā burvīgs dzied) neizjauc kopējo dziļo iespaidu. Kur te meklējams, Isakovska vārdiem runājot, dzejas noslēpums? Izraudzīta iedarbīga tema, kas savilņo sirdi, izveidota ar sajūsmu un

Val musu dzeja ir patiesām tik pēlēcīgā, kā daudzi apgalvo? Latviesu padomju dzejas antoloģijā atrodami daudz spēcīgu un spožu dzejoļu. Bet tačuība arī, ka arvien jauni uzdevumi vēlami. Jaunas tēmas apgūstamas, kas esam daudz parādā tautai. Komunistiskajai partijai, Dzintenei. Nepieciešami jauni darbi visās jomās, dziesmu teksti un lielas poēmas. Kopā ar romāna, stāsta un drāmas meistariem dzejniekiem jāparāda visā daudzveidībā padomju dzīve, padomju cilvēki. Kad Rāstnieku savienībā klausījāties Vīzmas Beļsevičas jauno poēmu, prēcācāmies, ka jaunā saimē droši kēras pēlēcīgā vērtēna darbiem. Trūkumi un kritika lai nevienu nenobaldā, cējs uz mākslas pilnību gan grūts, bet ar talantu, gribu un darbu allaž paveicams. Katru, kas uzskirs Andu Vējana pirmo dzejoļkrājumu „Jaunība” un rūpīgi to izlasīs, leprēcēnās jaunā dzejnieka atsevišķi sasniegumi. Nē, mūs dzeja nav glūži apstipusi, bet no tās lastājāji ar pilnām tiesībām prasa un gaida daudz, daudz vēl valrāk itin visos žānos — ir vienkāršs un maigus liriskus dzejoļus, par mīlestību un dabu, ir asas satiras par dzīves trūkumiem, kaitniekiem un elastliem, ir plāšas poēmas, kas aptver lielus posmus. Veciem un jauniem dzejniekiem šai darbā jāiegulda visa kvēle, visas zināšanas, viss talants un gribas spēks.

«Cīruli dzied»

Si filma tomēr nav teatra izrādes tiešs atveidojums. Kinostudijas «Belorusfilm» režisori V. Korš-Sablins un K. Šannikovs paplašinājuši teatra izrādes ietvarus, pārcēlušī dažas ainas no teatra dabā un izdarījuši izmaiņas arī tajās ainās, kas notiek telpās. Filmas radīšanā viņi iesaistīja arī Baltkrievijas PSR Valsts kora dziedātājus un dejojājus, kas deva iespēju lēvotajam pastiprināt dziesmu un deju epizodes.

Spēcīgu, augsti māksliniecisku an-

Rietumu operete Muzikalās komedijas teatrī

Skaidrs, ka tā nevar rasties sasniegumi, kas atbilstu padomju muzikālā teātra apmeklētāja augstajām prasībām. Tāpēc arī allaž gan centrālajā, gan vietējā presē lasāmi Rietumu operu iestudējumiem adresēti pārmetumi, kuriem pamatā taču nav tendence noliegt šā žanra celmlaužu muzikas vērtību. Tikai attīrot Rietumu operetes no visām melodramatiskajām salkaņībām un bufonadramatiskajiem jokiem, tās var šodien būt baudāmas.

Tiesa, libreta kodolā var atrast, kaut arī nedroši ieskicētos, zināmus satīras elementus, protesta līniju. Griezās spoguļi rādīta liekulīgā svētlule, klostera pansionāta priekšniece. Sava ironija par reliģisko tumsanību jausma arī komponista tēlā — tas vienā laikā ir klostera ēģēlnieks un nebēdīgu dziesmiņu sacerētājs. Nostāšanos pret vecajām parašām izteic jauniešu Denizas un Samplatro nevēlēšanās precēt vecāku uzspiestu cilvēku. Sīks

Ļoti žēl, ka piespiestie saīsinājumi (visa luga lētvērtā parastā garuma maksas filmā) lieguši kinokatītajām lespēju redzēt dažas patiešām jaukas komedijas epizodes. Starp citu, jāatzīmē arī tas, ka filmas inscenētāju iesprausta fināla deļa, kas pati par sevi ir ļoti spilgta un pārdabīga meistarišķā sniegumā, tomēr pārleiku izstiepta un pārvēršas divertismentā, kam grūti rast attaisnojumu no sīzeta attīstības viedokļa.

Vienlaikus ar komediju «Ciruļi dzied» Rīgas kinoteātros rītdien sāks demonstrēt jauno mākslas filmu «Beļinskis», kas veltīta lielā krievu kritiķa un revolucionārā demokrata dzīvei un darbībai.

L. G.

Režijas plākanē A. Burovs ieturējis pēc iespējas mierīgus tonus, valītotis no operas izrādes bieži sastopamā pārliecīgā skaiduma un āriskīgām izdarībām. Dažbrīd šai atturībai ietais par tālu: pārlietu slēptis sakums, atseviskos dialogos jūtama tieksme pēc tik smalkām psiholoģiskām nianšēm, ka lezogas žanram nepiederīga smagējība. Personu darbības līnijas uztvertas labi un nopamatomas, grupu skati izkārtoji atjaunoti; vietumiem tikāl grībētos redzēt lielākas masas, vairāk skatuviskas krāsainības. Nav ko tiebist pret režisora līdzstrādnieku veikumiem dekoratīvajā (gleznotāja R. Blumberga) un muzikālā (dirigents J. Polomskis, kormeistars E. Skudra) nozarē.

No teļotājiem sevišķi iepriecina D. Kupce, kas blakus simpātiskajām, jau it tālu izkoptajām balsis dotībām (nesen beigus Konservatorijas vokālo fakultāti) uzrāda arī labu aktrises talantu, kam vēl nav pieļūpuši Muzikālās komedijas teātri bagātīgi atrodami štampi. Pārējiem vadošo lomu iemēso-tājiem (H. Misiņš, M. Vērdiņš, J. Zīle, Z. Pūpsto, E. Zveja), kas visumā tēlus uztvēruši pareizi, nāk līdz viens otrs trafrarets pagāmiens kā nevēlams pīnēklis. Spilgtāks, drošāks zīmētus gribētos redzēt I. Kalnkārķles un V. Dzeņa veidotos tēlus. Toties gluži svaigu, interesantu tēlu nelielajā ope-retes režisora lomā sniedz K. Stein-bergs, apliecinot savas līdz šim gluži hovārtā pamestās raksturkomikā spējas.

Gribas piezīmēt, ka Muzikālās komedijas teatra solisti, koris un orķestri atrodas jau tādā gatavības pakāpē, ka varetu sākt domāt arī par grūtākā žanra — komiskās operas iestudēšanu. Nozīmīgu darbu šai novada nētrūkst nedz krievu, nedz Rietumu klasikā, un arī libretti tiem ir augstākā līmenī.

V. Vitolds

**Lietuviešu rakstnieka Jona Bīlūna
mirstīgās atliekas pārvestas no Polijas uz Lietuvu**

Zakopané, Tatr kalnu pakājē.
29. jūnijā notika Jona Bīluna mirstiz
atlieku ekshumācija. Lai godinātu
Jona Bīluna piemiņu, kapēta apulcē-
jās valrāki simti cilvēku — apkārtejo
iedzīvotāji pārstāvi. Pēc sēru mītna
ķīrstru ar rakstnieka mirstīgajām at-
liekām pārvēda uz Varšavu, bet no tu-

Vilņas lidostā lidmašīnu sagādāja Lietuvas Komunistiskās partijas CK, Ministru Padomes, partijas un sabiedrisko organizāciju pārstāvji. 1. jūlijā Vilņā, Čerņachovska laukumā, notika Jona Biliūna piemīnībai veltīts mitiņš. Pēc mitiņa rakstnieka mirstības atliekas izvadīja uz viņa dzimto novadu — Anikščiem, kur tās apbedīja Svētojaus upes un Ņurōpu sādžas tuvumā, skatslā kalnā.

Jonas Bīlūnas ir lemlots lietuviešu rakstnieks. Dzimis 1879. gadā, viņš jau jaunībā pievērsās strādnieku revolucionarajai kustībai un pirmos stāstus uzrakstīja, vēl mācīdamies Liepājas ģimnazijā. Viņš pirmais lietuviešu literatūrā parādīja revolucionāro strādnieku šķiru. Jona Bīlūna stāstu krājums «Pirmais streiks» nesēn izdots arī krievu valodā.

Nesen grupa latviešu padomju rakstnieku viesojās Kareļu-Somu Padomju Socialistiskajā Republikā, kur satikas ar vietējiem rakstniekiem, kā arī apmeklēja republikas ievērojamākās vietas. Publicējam ekskursijas dalībnieku iespaidus.

Valija Brutāne

Karelija

Meži, ežeri un klintis,
Ceļš, kas ritinās kā dzija,
Tautas teikas, senas zintis, —
Vai tā esi, Karelija?

Kivačs baltais, straume straujā,
Pārlecot kas klinti cieta,
Izraujas no akmens skaujām,
Atmirdz sudrabortā lietū, —
Spēks ar daiļumu kur vijas,
Vai tā esi, Karelija?

Cilvēks, nometis kas spārdi,
Pīcēlies no cņņu lauka,
Cilvēks, kuru laime gaidā,
Brīvas, gaišas dzīves plaukums,
Darbs un uzvaras kur mījas, —
Tā tu esi, Karelija.

Māsa tautu saimē brīvā,
Ziemeļzeme skarbi skaistā,
Mežs, kur zāģu dziesma dzīvo,
Pilsēta, kas gaismā laistās,
Jaunceltņes, kas augšup slijas, —
Tā tu esi, Karelija.

Karelijas ceļos

ANDRIS VEJANS

Pirmajā brīdī likās, ka esmu atkal savā dzimtajā pusē — Latgalē. Tik pazīstami balti aizviļņi ceļi dūmakainās tālēs, sudrabinā mirdzēja ezeri pakalni iepakās, tik draudzīgs un viesmīlīgs, sirsnīgs vizēja smaids priekšmācēju acīs. Kaut kas jau tuvs mūs sagaidīja Karelijā.

«Kalevalas» zeme!
Sen biju ilgojies tevi redzēt, sajūst tavu mežu elpu, vērot granīta klinšu stāvas nogāzes, klausīties tavu dziesminieku runās. Jau kopš zēna gadiem dziļi sirdī man iekritusi «Kalevalas» levdā vārdi:

Nu tad dosim kopā rokas,
Pirkstus saliksim starp pirkstiem,
Dziedāt sāksim pašas labās,
Uzdiedāsim visukrietnās,
Lai dzird mūsu dziesmas draugi...

Dziesmu un ezeru zeme glabā daudz interesantu nostāstu, valdzinošu teiku, brīnīgu pasaku, vēsturisko notikumu pēdu. Te daudzās vietās un lietās salistas ar Pētera I vārdu. Kur paceļas tagadējā Petrozavodskā, tur kādreiz atradies Ievērojama — Pētera I dibinātā — Ieroču lietuve, Gabezera malā savā laikā nodibināta pirmā dziedātavu Krievijā, redzamas vēl citas vēstures pēdas. Taču nesalīdzināmi vareņā Karelijā kļuvis mūsu dienas.

Zaļā zelta zeme!
Tā kareļi un somi mēdz dēvēt savu republiku. Un viņiem taisnība. Kareļu-Somu PSR mežu bagātības ir milzīgas. Cīsmās izauguši veseli jauni cietumi, uz kuriem aizvēd platas šosejas. Automašīnas, elektrožāgi un citas mašīnas aizvien dziļāk un dziļāk iespiežas Karelijas siltu blēzokņos, kur atskan nekad nedzirdētais balsts un trokšņi, iztraucēdamas mūsu klusumu.

Daudzas republikas kareļi apgādā ar kokmateriāliem, tālu pazīstami viņu meistarā darinājumi, no Karelijas bēza veidotās mānītas mēs dāvinām vismīļākajiem un visdārgākajiem bēdriem.

Mežinieki apgūst aizvien labākus un ražnākus darba paņēmienus. Jauki un pārliecinoši to savā jaunajā grāmatā «Apgaismotie krasti» ataino rakstnieks Anti Timonens. Viņš rādā pašreizējīgu mežcirtējus, kas nebaidās grūtību, uzvar visus un visādus šķēršļus. Mēs redzam drosmīgas sapņotājus, kas spējīgi piepildīt vispārdošākos sapņus. Agrāk laudis meklēja ceļu uz laimi pēc pasaku zelta zvaigznes, kas mīroja kaut kur debess zīgnē. Šodien mums ir visdrošākā, vizuāliem kā ceļa rādītāja — sarkanā brīvības un taisnības zvaigzne Kremļa tornī, — saka rakstnieks grāmatas noslēgumā.

Brāzmainais Kivačs!
Tā ir visskaistākā vieta Karelijā. Varbūt tieši tāpēc šajā apkārtnē, Uksēzera malā, gandrīz visu savu dzīvi pavadījis gleznotājs V. Popovs, radīdams lielisku mākslas darbus.

Kivačs — udenskritums Sunas upē, kam jūsmas pilnas vārsas veltījis jau vecais Deržavins un ko apdziedājis genialais Gļinka. Ikvienam dzejniekam, kas bijis pie Kivača un ir pieredzējis par putojošo, sāļo ūdens straumi, kurš saulainā dienā atstāro simtjādās varavīksnes krāsās, droši vien ir radušies vēlēšanās rakstīt dzejas, cildinot šo ziemeļzemes dabas krāšņumu.

Jūtot Kivača dunu, es atcerējos Andreja Baloža vārdus:
Es biju pie Kivača straumes,
Kas granītā ceļu lauž.
Te senu un varenu spēku
Ikvienam aplaukstam jauž.
To spēku, kas gadāsimos drūmos
Kā veldzējošs avots plūst,
Kas somu un kareļu tautai
Liek uzveikt un nesalūzt.
Ir kāda sena un skumja teika par
divām upēm — Sunu un Šuju, kas reiz

pazaudējušas un vairs nav
varejušas atrast vienu otru.
Suna izmisumā metusies
granītā klintij pāri (radīdama tagadējo udenskritumu), bet māsu
tūmēr nav spējusi panākt. Tā viņas
izskirušas pašā Onegas ezera tuvumā.

Tāda ir teika. Mēs dzīvojam laikmetā, kad dzimst liksmāki un laimīgāki stāsti — par to, ka upes satiekas ar upēm, jūras ar jūrām, ka laudis savaldā ūdens bangas, liek kalpot cilvēkam, dot gaismu un siltumu. Mēs dzīvojam vaistī, kur neviens nevar izšķirt mūsu tautas, sašķēlēt un saārdīt to vienotību. Balti un hitlerieši karāpūļi centās atraut Karelijas laudis no mātē — Padomju zemes. Mūsu tautas aiztrieca lenalidniekus, kas karoja pēc kalnu un ezeru zemes bagātībām.

Tādi ir mūsu dienu stāsti un teiksmas, tās sacer rakstnieki un sirmie tautas tēlcēji, kurus iedvesmo brīnīgās socialisma zemes īstenība.

Plaukstošo dāru zeme!
Dažam var likties, ka šos vārdus nevar teikt par skopo un skarbo ziemeļu dabu. Tiesa, te nav tik lielu dāru kā Moldāvijā vai Krimā, bet arī te strādā mīcītāji, strādā dedzīgi un neatlaidīgi. Un panākumi neizpaliek.

Mūsu dārzam nav robežu! Dzejnieks Aleksejs Titovs, kas mīl un labi pazīst šo zemi un laudis, savā dzeju krājumā «Atjaunotā zeme» ievietojis daudz savijpojošu dzejoļu par zinātniekiem un vienkācīem darba rūķiem, kas dēsta plūmes un ābeles pie Onegas un Ladogas ezera, un pat vēl tālāk — Baltās jūras tuvumā, aiz Polarā loka. Cilvēki uzveic akmeņus un tundru, jaunā agronoma rokās kā brīnumus saziēd puķes un nogatavojas sulīgi, garšīgi augļi. Karelija, mēs nesabūdamies varam sacīt: tu tomēr esi plaukstošo dāru zeme!

Augoša pilsēta.
Tāda ir Petrozavodskā — Kareļu-Somu Padomju Socialistiskās Republikas galvaspilsēta. Skuju un sveķu aromats te jauca kopā ar rūpnīcas dūmu sīvo smaržu; lauki saplūst ar pilsētu, blakus vecām vienstāvu mājām paceļas daudzstāvu staltie nami. Visur redzamas sastatnes, sastatnes... Gandrīz visas pilsētas ielas sarīt Onegas ezera krastā, kur rosās zvejnieki, dūc kugu srenas, palo radoša nemiera pilna dzīve.

Sogad Petrozavodskāvin savu 250 gadu jubileju, taču pilsēta isti aug tikai pašreiz. Baltajā vasaras naktī tālu un skaisti atblāzmo gaišo celtnu sienas.

Pilsētas vidū ceļinieks aicina viesmīlīgā «Ziemeļu» viesnīcā, te atrodas Valsts universitāte, Skolotāju institūts, kinoteātris «Uzvara» un citas ievērojamas ēkas, blakus tām paceļas pieminekļi. Tos ieskauj zaļumi, ziedi.

Lielā un trausksmainā ir Petrozavodskas šodiena, bet vēl lielāka un trausksmaināka būs tās nākotne.

Nealzmirstamā zeme.
Esam atkal mājās, bet draudzīgo kaimiņzemi mēs nespējam aizmirst. Brauciena dalībnieki Anna Sakse un Jānis Sudrabskalns, Valdis Lukss un Pāvils Vilpits satiekoties atkal un atkal atceras ceļojumu, pārrunā savus iespaidus, piemin draugus. Kārlis Kraulīns, kas Kareliju apmeklēja jau otro reizi, guva papildus materiālu savām augstskolas lekcijām par padomju tautu literatūru. Valija Brutāne un Pēteris Sils domā par jauniešu dzejoļiem, kuros latviešu lasītājiem pastāstīs par jauko un nealzmirstamo Ziemeļzemi.

Mums ir vienī mērķi, vienī uzdevumi. Mēs strādāsim roku rokā, lai vēl ciešākā nostiprinātos mūsu draudzība! Pāliec sveika, Karelija, kas sirdij vienmēr atgādina manu dzimto pusi — Latgali!

JŪLIJA VANAGA 50 GADI

FR. ROKPELNIS

Gadiem ejot, gluži nemanot noticis, ka kādreiz jaunle gaitas sācēji latviešu literatūrā kļuvi par paaudzi, par galvenās atbildības laudim, kuru darbu vērtē ar pašam augstākajām prasībām. Nav vienāds viņu devums ne darba daudzuma, ne labuma ziņā: tur ir Vilis Lācis, kurā romāni jau sastāda veselu biblioteku, tur Anna Sakse ar romānu «Pret kalnu», Arvids Grigulis ar kara dzejām, Tur Andrejs Balodis, Zanis Grīva, Anna Brodele, Valdis Lukss, Meinhards Rudzītis un daudzi citi, kurus vārda minot būtu jānosauca liels vaivars Rakstnieku savienības biedru, bet katru mēs jau pazīstam pēc viņa īpatnējās balss. Un šajā paaudzē ar savdabīgo dzejnieka un stāstnieka valodu skaidri saklausāms runā Jūlijs Vanags. Bet viņu gaitās ir arī daudz kopīga un vispirms tas, ka par istiem padomju rakstniekiem viņus izaudzināja Komunistiskā partija, cietu ceļu zem kājam, skaidru mērķi visai dzīvei un darbam viņiem deva padomju vara.

Kopīgs un svarīgs arī tas apstāklis, ka turpat visus šīs paaudzes rakstniekus lolojis, kopis un mācījis latviešu literatūras lielais meistars Andrejs Upits. Tā bija un joprojām paliek pati stingrākā un labākā mūsu rakstnieku audzināšanas skola, kurā Andrejs Upits māca gan ar saviem monumentālajiem darbiem, gan ar gudra kritiķa vārdu. Blakus Andrejam Upitim šajā skolā dzejas un padomju publicistikas nodaļu vadīja Jānis Sudrabskalns, kura piemērs māca augstā mākslinieciskā formā izteikt padomju dzīves cīnienā. Šajā skolā prot cīnīt un tālāk attīstīt lielā Raiņa revolucionārās dzejas tradīcijas.

Kopīgs un ne mazāk svarīgs arī tas, ka šī paaudzē prata un prot mācīties no krievu padomju literatūras lielajiem gariem, no Maksima Gorkija, Vladimira Majakovska, Aleksandra Fadejeva, Aleksandra Tvardovska, Iljas Erenburga. Augsti kalngali ceļ skatu āugsni, neļauj ieaugt sīkā nacionālā aprēķinā, liek iecerēt un risināt lielus radošos nodomus. Šīs bagātās iespējas augt un veidoties pilnām nodrošinātas latviešu padomju literatūras pirmajai māīnai.

Kopā ar visu padomju tautu viņai bija jāiziet arī visbargākā ugunsgrāvē Lielā Tēvijas kara kauju laukos, frontē, aizmugurē, vācu fašistu nāves nometnēs, un šī gaita viņu vēl jo ciešāk saliedēja ar Komunistisko partiju, ar varonīgo padomju tautu. Kara vētras un putošos izturējusi virsīkības pārbaudī, latviešu padomju literatūra atgriezās dzimtajā krastā, lai stātos lielajā dzīves atjaunošanas un celtniecības darbā.

Viss te sacītais teikts par Jūliju Vanagu — šodien mēs runājam par viņa dzīves 50 gadiem, — bet tas teikts arī par visiem viņa gaitas biedriem. Isti ieraudzījis, kas pasaulē notiek, isti sapratis, kādi spēki iznākuši lielajā cīņās laukā, līdz pašiem sirds pamatiem sajūti, ka viņa vieta — var būt tikai revolūcijas cīnītāju pusē. Jūlijs Vanags kļuvis par dzejnieku. Gaitas sākumā vēl daudz maldu, nešķaidrību, bet ceļš uztauts pāreiz. Trīsdesmitajos gados «Domās» parādās Jūlija Vanaga pirmie darbi — dzejas, stāsti, nelielas poēmas, kas arī kritizē buržuāziskās Latvijas varmācību un piesaka dzejnieka gatavību iet pret to cīņā. Mācīdamies no Andreja Upīša satīriskajām komedijām, ar lagu «Vēja pūtiens» Jūlijs Vanags sāk dramaturģa gaitas, dzēlīgi izsmiedams «brīvas Latvijas» varasviru tikumus. Nākošajā lugā «Cīruļa cēlens» rakstnieks parāda posta ceļu, pa kuru jāiziet nabaga zemniekam.

Rīgas rajonā beigusā, mākslinieciskās pašdarbības vietējās skates, kurās savus sasniegumus rādīja kori, tautisko deju kolektīvi, orķestri un individuāli izpildītāji. Skatēs šogad piedalījās daudz valrāk pašdarbības kolektīvu nekā pērn, cēlies arī priekšnesumu izpildījuma mākslinieciskās līmenis. Pašreiz rajona kori virsdiriģenta Haralds Medņa vadībā un tautisko deju kolektīvi virsvadītāja Arvida Kaulina vadībā rosigi gatavojas rajona skatē un skates noslēguma koncertam, kas notiks 12. jūlijā Valsts Brīvības muzejā.

Tajā piedalīsies Kaunas pilsētas kori (diriģenti Antanas Olsauskas un Paulus Daukintas), tautisko deju kolektīvi (vadītāji Kaziņš Motuza un Ričards Tamutis) un tautas instrumentu orķestris (diriģents Vlāds Kaminskis). Bez tam Rīgas rajona mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncertā piedalīsies arī Pērnavas pilsētas kori diriģenta Voldemara Rumessena vadībā un tautisko deju kolektīvi Naimas Ebrokas vadībā. Lietuviešu un igauņu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu piedalīšanās izvērtīs Rīgas rajonu skatē par tautu draudzības svētkiem. J. Dīns

Sajos pirmajos darbos ietverta paša autora rūgtā dzīves pieredze — buržuāziskās Latvijas laikā darba meklētāja gaitās Jūlijs Vanags bijis gan meža cirtējs, fotogrāfs, dzelzceļa strādnieks, laivu uzraugs, ceļojoša cirkas aktieris. Tie visi ir cīnījami darbi, bet dzejniekam grūti nācās tos atrast un kaut cik ilgāk turpināt.

Toreiz vēl bija amats vai sabiedriskais stāvoklis ar nosaukumu «Inteliģentais bezdarbnieks». Ilgāku laiku pabijis šajā kategorijā, Jūlijs Vanags dabū darbu statistikas pārvaldē, kur nostrādā visus fašistiskās diktatūras posta gadus. Šajā laikā viņam rodas sakari ar revolucionāro pagrīdi, viņš raksta nelegajos izdevumos, izplata tos. Tāds bija Jūlija Vanaga ceļš uz Padomju Latviju, uz latviešu padomju literatūru.

Kopš tā laika nav pagājis pārāk

Jūlijs Vanags

D. Muižnieka draudzības karis

daudz gadu, bet tie bija mīļu notikumu gadi, kas prasīja visu spēku augstāko kāpinājumu gan frontē, gan pēckara celtniecības darbā. Šajos gados izauga latviešu padomju literatūra, par vienu no ievērojamākajiem latviešu dzejniekiem kļuva Jūlijs Vanags. Dzejnieka radītā, tautas mīnā tālos gadu gados dzīvos Liepnas kaujās varoņtēli, Otrā vāda vīri, kuri nemirstīgi paceļas no «Saulē vārtu» lappusēm. Kad šodien Jūlijs Vanags ierodas pie lasītājiem, ierodas viņa vārda nosauktajā pionieru vienībā Plaviņās, viņu visur un vienmēr aicina pastāstīt par Lielo Tēvijas karu, par Liepnas kauju. Šos darbus tauta pēmusi par saviem.

Būdam labs dziesmu tekstu autors, Jūlijs Vanags devis vārdus daudzām karavīru dziesmām, kuras turpina dzīvot vēl šodien. Uzvaras rītā, iznākot no kauju ugunīm, tautas domas un jūtas pātiesi izteica Jūlija Vanaga un komponista Goldina kara noslēguma dziesma ar spēcīgi izjustiem vārdiem un muziku:

Dzied tauta par mīļoto Staļinu,
Steidz meitenes vainagus vīt,
Un saulains uz mūžiem pār
Daugavu

Aust brīves un uzvaras rīt.

Sākās jauna, liela darba diena. Te bija darbalauks dzejniekam, te viņš bija vajadzīgs tāpat kā frontē. Jūlijs Vanags ir pašu aktīvāko rakstnieku līderis gan ar dzejnieka, gan dramaturģa vārdu. «Satikšanās krastā» saucas Vanaga pirmā pēckara luga, kas lēpam paliekamu vietu mūsu dramaturģijā. Rakstnieks iet pa notikumu karstām pēdām, uztvara ir izcīnīta, bet vēl apkārt ložnā lenalidnieks, vēlreiz jāatvēzējas, lai satriektu to galīgi. Parnācējs no frontes, bijušais karavīrs te joprojām vēl atrodas cīņās situācijā.

Jūlijs Vanags kļuvis par lielās darba dienas dedzīgu dziesminieku, nīkni karodams pret visu veco, atmetamo, pret vakardienas paliekām, kas grib vēl turēties jaunajā dzīvē.

Vecā sakne trūkst ar naidu,
Krakš kā melnu mūžu kauli,
Vaid ar ūpja viltus vaidu,
Kājas pin ar mezglu virvi.
Jācērt tā ar asu cirtvi!

Tautu draudzības svētki

trīs (diriģents Vlāds Kaminskis). Bez tam Rīgas rajona mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncertā piedalīsies arī Pērnavas pilsētas kori diriģenta Voldemara Rumessena vadībā un tautisko deju kolektīvi Naimas Ebrokas vadībā. Lietuviešu un igauņu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu piedalīšanās izvērtīs Rīgas rajonu skatē par tautu draudzības svētkiem. J. Dīns

raksta dzejnieks krājumā «Dzīvais arums», kas vienmēr paliks latviešu literatūrā kā viens no visspilgtākajiem darbiem par latviešu zemnieka nostāšanos uz kolchoza ceļa. Šajā grāmatā, kā vispār Jūlija Vanaga daiļradē, vairākos dzejoļos labi pielietota asa satīra, un var tīkai novēlēt, lai dzejnieks sārtas ieročus cīlāto jo biežāk un vienmēr turētu spodrus.

Nav iespējams īsā rakstā iztirzāt visus Jūlija Vanaga darbus un tas arī nav šī raksta uzdevums. Plaša un daudzveidīga ir Jūlija Vanaga dzejas tematika, tur daudz pātesu rindu vēltis Padomju Dzimtenes varenībai un skaistumam, tautu draudzībai, visu mūsu uzvaru iedvesmotājam un organizētājam Komunistiskajai partijai. Tur sastapsim arī mazāk izdevušos darbus, vietām nepareizi izprastu tautiskumu, folkloras imitācijas, par ko dzejnieks dažkārt kritizēts, bet turpat blakus «Sudraba šlodes» atradīsim nevīstosās dzejas, kas patiesi izsaka padomju dzīves lielumu. Pareizi izprazdams tiešu partējsku kritiku, dzejnieks atbrīvojas no savas daiļrades trūkumiem, iegūst aizvien lielāku meistarību.

Jūliju Vanagu jaunatne iemīļojusi par viņa poetiskajām ceļojumu grāmatām, par Daugavas un Lielupes stāstiem. Šajā literatūras novadā mūsu rakstnieki maz darbojas, no Jūlija Vanaga te gribam gaidīt aizvien jaunus darbus.

Jūlijs Vanags savā jaunradē sasniedzis augstu formu gatavību, viņš labi jūt katrā vārdā «īpatnējo svaru», nīansi, raksturīgumu, viņa darbu personāži runā savam vecumam, amatam, biografijai atbilstošā valodā. Te Jūlijam Vanagam ir laba, nemaldīga dzirde.

Pilnīgi pārvaldīdams krievu valodu, Jūlijs Vanags veicis vairākus ievērojamus tulkojumus, atdzejojis A. Puškina poēmu «Ruslāns un Ludmila», A. Ostrovska lugu «Sniegbaltis», tulkojis vairākas citas Ostrovska lugas, M. Gorkija, I. Tolstoja darbus. Šie Jūlija Vanaga tulkojumi iezīmē mūsu tulkotāju mākslas pašu augstāko līmeni.

Dažus darbus Jūlijs Vanags sacerējis kopā ar citiem rakstniekiem: lugu «Ceļa cirtēji» un operas «Rūta» libreto kopā ar šo rindu autoru, bērnu lugu «Pusnakts kuģis» kopā ar A. Čaku, lugu «Gaišle logi» ar J. Ratneru. Man šī kopīgā sadarbība daudz devusi, no Jūlija Vanaga var un vajag mācīties sīkst, radošu neatlaidību, lai atrastu pašu labāko vārdu, lai neapmierinātos ar pirmo, otro, trešo, kas dažkārt gul virspusē.

Jūlijs Vanags ir Latvijas PSR Valsts himnas teksta līdzautors.

Nozīmīgu darbu Jūlijs Vanags veic Rakstnieku savienībā, būdams dramaturģijas konsultants un jau vairākus gadus vadīdams drāmas sekciju.

Kad istam dzejniekam ir 50 gadu, viņš atrodas savu radošo spēku pašā skaistākajā plaukumā. Tad no viņa var un vajag daudz prasīt. Jūlija Vanaga devums latviešu padomju literatūrā ir nozīmīgs, taču visi mēs gribam domāt, ka paši lielākie, vērtīgākie darbi, lugas, dzeju grāmatas, poēmas, stāsti vēl nav uzrakstīti, ka tos mēs gadu no gada sapensim aizvien bagātāk. Laika liums nosaka arī rakstnieka uzdevuma un darba lielumu. Nav bijis cilvēcs vēsturē vareņāka laikmeta, nav nekad bijusi tādi varoņdarbi, kādus šodien veic padomju tauta Komunistiskās partijas vadībā. No mūsu rakstniekiem, no Jūlija Vanaga tauta gaida jaunus un jaunus mākslas darbus, kas būtu komunisma celtniecības laikmeta cīnīgi.

Vsevolods Ilarionovičs Pudovkins

Padomju rakstnieki dziļi skumst par zaudējumu, kas piemēklējis visu padomju mākslu: miris Vsevolods Pudovkins, ievērojamais padomju kinorežisors, ar kura vārdu saistīta visa padomju kinematogrāfijas vēsture, leģendārais radošais jaunatnes audzinātājs, izcilais sabiedriskais darbinieks.

V. Pudovkina inscenētās filmas «Māte», «Sankt-Pēterburgas gals», «Cingšana pēctecis», «Suvorovs» un «Nahimovs» kļuvas par klasiskām, uz visiem laikiem uzņemtas pasaules kinomākslas dārgumu krātuvē.

Liela un ražena bijusi arī V. Pudovkina literārā darbība. Ilgu mūžu dzīvo viņa uzrakstītās un desmitās valodās pārtulkotās grāmatas par režisora meistariību un par aktiera darbu filmā, lasītājam atmiņā palikuši viņa saturā dziļi un rūpīgi noslīpētie raksti par mākslu, viņa dedzīgās publicistiskās runas.

Padomju rakstnieki vienmēr paturēs piemiņā talantīgā mākslinieka darbus un viņa izcillo personību.

PSRS Padomju rakstnieku savienības sekretariāts

«Pūt, vējiņi!» Krimā

Krimas apgabala A. M. Gorkija vārdā nosauktais Dramas teātris Simferopolē režisora L. Teplakova vadībā iestudējis J. Raiņa «Pūt, vējiņi!». Jauniestudējuma pirmizrāde notika š. g. 20. un 21. jūnijā. Ar labiem panākumiem Uldi tēlo S. Smakovs, Baibu — L. Petuchova, Zani — S. Talalajeva, Andu — L. Bolko, Didzi — B. Gav-

rilins, Gatiņu — J. Paņins, māti — A. Muchitdinova. Skatuves ietēru gatavojuši māksliniece V. Charabarina.

Simferopoles darbaļaudis atsaucīgi uzņēma izrādes. Ar J. Raiņa tautas dziesmu «Pūt, vējiņi!» 4. jūlija teātris uzsāka viesizrāžu nedēļu Jaltā. A. P. Čehova vārdā nosauktā teātra telpās.

Dzelzceļnieki uzved opereti

Liepājas dzelzceļnieku klubā šīs dienas notika Aleksandrova un Matvejeva operetes «Kopā ar tevi» pirmizrāde, ko režisora G. Bumbiera un diriģenta O. Birznieka vadībā uzveda kluba dramatiskā pulciņa dalībnieki. Galvenās lomas veiksmīgi tēloja E. Juzepe (Liza), Dz. Ose (Čičiks), E. Kreinarts (Gavriličs), L. Godļevskis (Bo-

rise) un K. Šērs (Koreckis). Lieļu atsaucību apmeklētāju pārpildītajā zālē guva arī K. Irbes iestudētās dejas.

Dzelzceļnieku pašdarbības kolektīva enerģija un darba griba ļauj cerēt, ka jau tuvākajā laikā Liepājieki redzēs uz kluba skatuves jaunus interesantus uzvedumus.

«Latvijas Dzelzceļnieks»

Balvos skan dziesmas

27. jūnijā Balvos notika mākslinieciskās pašdarbības skate. Cits pēc cita estrādē uzņāk kori. «Jo dziedāju, jo skanēja» — dzied Balvu vidusskolas koris. Braši skandē dziesmas Tilžas vidusskolas bērnu koris. Baltkrievu tautas deju «Bulbu» uzved kolchoza «Pobeda» deju kolektīvs. Skaisti izskan kolchoznieču — māsu Arbutovu dziedātā krievu tautas dziesma «Pie upes».

Nākamajā vakarā pilsētas parkā sāks noslēguma koncerts. Apvienotie kori virsdiriģentu Nemiro un Matisas vadībā sniedz kuplu un daudzveidīgu programmu, ko noklausās ap 5000 pilsētas un rajona darbaļaudu. Pēc koncerta Balvu rajona izpilskomitejas priekšsēdētājs b. Valvods paziņo, ka skatē uzvarējis Balvu pilsētas vidusskolas jauktais koris un deju kolektīvs un Tilžas vidusskolas bērnu koris.

G. Dovgijallo

ŠONEDĒĻ

Valsts Liepājas Dramas teātra viesizrādes LPSR Valsts Dailes teātri: 7. jūlijā «Zemes paradīze», 8. jūlijā «Peldētāja Zuzanna», 9. jūlijā «Jūras vējos», 10. jūlijā «Pamāte», 11. jūlijā «Jegors Bulčovs un citi». Izrāžu sākums p.kst. 20.

Igaunijas PSR Valsts Krievu Dramas teātra viesizrādes LPSR Valsts Krievu Dramas teātri: 5. jūlija p.kst. 13 «Ne vienmēr runcim krējuma pods», p.kst. 20 «Lai es pūķis», 6. jūlija «Anna Kareņina», 7. jūlija «Meistariene vārit putru», 8. jūlija «Lai es pūķis». Izrāžu sākums p.kst. 20.

Veļiktje Luku Apgabala Dramas teātra viesizrādes Apgabala virsnieku namā Rīgā: 5. jūlija «Lūzums», 6. jūlija «Gimene», 8. jūlija «Atjautīgā mīlētāja», 9. jūlija «Gimene». Izrāžu sākums p.kst. 20.

Sodien Rīgas Kultūras un atpūtas parka Brīvības teātri p.kst. 14 Maskavas cirkā trupas priekšnesumi. P.kst. 18 Kirova rajona mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncerts. Leļļu teātri p.kst. 13 «Zaķis un kaķis» (krievu valodā), p.kst. 15 «Majliņa saimniece» (latviešu valodā).

KLAUSIETIES PA RADIO

Svētdien, 5. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 15.30 koncerts, veļitis sienu novākšanas un pīrādēs pirmindniekiem P.kst. 18.30 koncerts «Mikla» P.kst. 19.15 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu. P.kst. 20.00 literāri muzikāls raidījums «Jo dziedāju, jo skanēja». P.kst. 20.30 simfoniskā orķestra koncerts.

Pirmdien, 6. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 21.25 literārs raidījums A. Līduma tēlojuma «Uzvaras». Pa viļņi 222,4 m: P.kst. 19.30 Česu rajona mākslinieciskās pašdarbības koncerts.

Otrdien, 7. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 21.00 simfoniskā koncerta I daļa: transkripcija no Dzin-taru koncertzāles. P.kst. 22.30 koncerts «Atbildes uz radioklausītāju vēstulēm». Pa viļņi 222,4 m: P.kst. 19.30 literāri muzikāls raidījums A. Puklins poēmas «Poltava» radiomontaža. P.kst. 22.00 simfoniskā koncerta II daļa: transkripcija no Dzin-taru koncertzāles.

Trešdien, 8. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 21.40 literārs raidījums. Latviesu padomju rakstnieks

Jūlija Vanags. P.kst. 22.30 Leonida Kogana koncerts.

Ceturtdien, 9. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 20.50 muzikāli literārs raidījums — «Zemnieku dzīves ainas Musorgska dziesmās». P.kst. 22.30 literārs raidījums no cikla «Alžirošu literatūra». Itāliešu rakstniece Domeniko Rea stāsts «Sinjora izkāpj Pompejā». Pa viļņi 222,4 m: P.kst. 19.30 Valsts kora koncerts.

Piektdien, 10. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 20.30 simfoniskā koncerta I daļa. P.kst. 21.10 literārs raidījums, veļitis V. Majakovska piemīnā. P.kst. 21.30 simfoniskā koncerta II daļa. P.kst. 22.30 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu. Pa viļņi 222,4 m: P.kst. 19.30 literārs raidījums. Stalins premijas laureāta S. Maršaka poēma «Mistērs Twisters».

Sestdien, 11. jūlijā, pa viļņi 321,7 m: P.kst. 18.45 jauno mākslinieku koncerts. Pa viļņi 222,4 m: P.kst. 19.30 literārs raidījums. Stalins premijas laureāta A. Tvardovska poēmas «Muravijas zeme» radiomontaža.

Daudzinātā «X diena», ko gatavoja ārzemju aļgotni, nenotika. 17. jūnijā notikumi, kad Bonnas ministra Jakoba Kaizera aģenti izprovocēja Berlīnē nekārtības, tikai uz īsu brīdi ietina miglā no drupām atdzimstošās Vācijas galvaspilsētas ārējo veidolu.

Katru dienu noskaidrojas aizvien jaunās fašistiskās savērestības detaļas, aizvien noteiktāk atklājas pavedieni, kas saista fašistiskos grautiņu rikotājus, kuri 17. jūnijā ārdiņas Berlīnes ielās, ar Bonnas klīki. Tā, nupat ADN agentūra sniedza visai interesantu zīņu no Bonnas. Tajā teikts, ka Berlīnes notikumu priekšvakarā no Frankfurtes pie Mainas Rietumberlinē ieradās «nezināmas piederības» lidmašīna. Tā atveda «sevišķi uzticamus», speciāli apmācītu aļgotņu grupu, kurā ietilpa fašistiskās «Vācu jaunatnes savienības» zibenzēļi.

Tā bija viena no provokatoru grupām, kuras nosūtīja uz Berlīni Bonnas ministrs Kaizers. Tālāk ADN agentūra ziņo, ka šo īpaši izraudzīto fašistisko huļiganu grupu, tāpat kā citas tai līdzīgas provokatoru bandas, kopš 1951. gada apmācīja bandidiskai darbībai Bavārijā, amerikāņu karavīru mācību laukumā...

Berlīnes demokrātiskajā sektorā dzīve jau sen atkal rit normali. Un tomēr divās nedēļās, kas pagājušas pēc fašistiskās provokācijas dienas, daudz kas mainījies. Šis izmaiņas var novērot daudzās jo daudzās ikdienas dzīves sīkumos. Tās atspoguļojas pilsētas sejā, jūtamas cilvēku sarunās.

18. jūnijā ritā mēs devāmies pie būvstrādniekiem Mitte rajonā Vilhelma Pika ielā. Viņu vidū bija laudis, kas iepriekšējā dienā vairākas stundas pameta savu darbu. Taču viņi to darīja ne jau tāpēc, lai piedalītos nekārtībās. Visas šīs stundas viņi aizstāvēja būvlaukuma priekšā izlikto Ernsta Teimana gēmetni no ārzemju agentu uzbrukumiem.

Bet būvstrādnieku vidū gadījās arī tādi, kas jāvās fašistu provokācijai. Viņiem aiz muguras mēģināja noslēpties fašistiskie provokatori un ārzemju aļgoti, no «Vācu jaunatnes savienības» nākušie bandidi. Taču cilvēki, kas bija nokļuvuši maldos, ļoti drīz izprata, ka nekārtības vērsās vispirms pret viņu pašu interesēm.

Berlīnes uzņēmumos rit norma's darbs. Pie jaunajiem dzīvojamajiem nīmiem domātas siltumcentrāles būvvieta Stalins alejā sastapām divus strādniekus — Seferu un Fišederu. Viņi tur bija vienīgie, kas 17. jūnijā jāva īpašniekiem ievēlīt sevi maldos. Bet šodien abi epratuši savu kļūdu un paši skaidro bīdriem, kā bandidi viņus nelietīgi izmantojuši. «Mēs to negribējām», — saka Sefers un Fišeders, stāstot, kā fašisti daudzīdusi logus kādas ministrijas ēkai un tuvējiem namiem. Jā, viņi to negribēja. Un tajā dienā, 17. jūnijā, viņiem atvērs aris un daudz kas kļuva saprotams. Sodien Fišeders un Sefers, tikusi pilnīgā skaidrībā par notikušo, strādā ar jau-

URSULA SMICA

nu enerģiju. Viņi nolād fašistiskos provokatorus un to aizbildņus.

Būvstrādnieki, kurus fašistiskie provokatori gribēja ievēlīt savā avantūrā, šajās dienās kopā ar visiem Vācijas Demokrātiskās Republikas darbaļaudim nāk klajā ar paziņojumiem, ka viņi atbalsta tautas valdību. Celniecības iecirkņā Nr. 40 strādnieku un kalpotāju sapulcē Stalins alejā visi runāji alcināja kāpināt modrību, lai nepieļautu jaunus Rietumberlīnes un Rietumvācijas provokatoru izlēcienus. Sapulcē celtniecības iecirkņā Nr. 40 notika ar lezungu: «Mēs uzticamies mūsu valdībai — darba un miera valdībai!»

Sodien laikrakstos publicēta Strausbergas laukuma rajonā pazemes darbos nodarbināto strādnieku sapulces rezolūcija. «Mēs, būvstrādnieki, — teikts šajā rezolūcijā, — izsakām mūsu valdībai savu uzticību un atbalstīsim to cīņā par Vācijas vienību atjaunošanu.»

Katru rītu pie laikrakstu kioska, kas atrodas Senhauzera alejas un Sivelbeinera ielas stūrī, var novērot šādu ainu: desmitiem darbaļaudu stāv rindā pēc rīta avižu jaunākā izdevuma un turpat uz vietas apspriež šajās avīzēs publicētos faktus par to, kā tiek realizēti dzīvē valdības lēmumi par tēdzīvoju dzīves līmeņa celšanu. So pašākumu apspriešana turpinās kooperatīvos un privātos veikalos, tirgos, kur preču daudzums un sortiments pēdējo dienu laikā ievērojami pieaudzis, bet daudzu preču cenas pazeminājušas.

Apspriešana turpinās pasta nodalās, kur šajās dienās izsniedz pensijas, kas palielinātas par 10 markām. Tas fakts, ka valdības paziņojumam par pensiju palielināšanu nekavējoties sekoja konkrēta rīcība, nostiprina darbaļaudu uzticību savai valdībai.

Tas visskaidrāk manāms tur, kur Vācijas galvaspilsētas ielas un kvartālus šķērso robeža starp Berlīnes demokrātisko un rietumu sektoriem. No šejienes vēl nesen uz austrumiem zagāgs bandidi. Sodien tajā pašā virzienā plūst pavisam citāda jauzu straume: ik dienas simtiem vīriešu, sieviešu un pusaudžu atstāj rietumu sektorus un atgriežas Vācijas Demokrātiskajā Republikā. Šie laudis pirms kāda laika bija dēvušies uz Rietumberlīni, domādami, ka tur viņiem klāties labāk. Lie-lum lielājam daļai no tiem vajadzēja pavisam nēdaudz laika, lai izprastu Adenauera «paradīzes» būtību. Nēldzēja ne rēdīšana, ne reakcionāras Rietumu prešes draudi. Patisība par Vācijas Demokrātiskās Republikas valdības jauno kursu, kas sprauz par mērķi uzlabot tautas dzīves apstākļus, izrādījās pārliecinošāka.

«17. jūnijā notikumi, kuru sagatavošanu mums bija izdevība vērot pašu acīm, pārliecināja mūs par to, kur ir visu godīgu cilvēku īstā vieta», paziņoja zemnieks Herberts Albrechts, kas 27. jūnijā kopā ar sievu un trim

bērniem atgriezās Berlīnes demokrātiskajā sektorā.

Viesnīcas saimnieks (Prenclauerstrasse 23) saka:

— Tur, Rietumberlinē, godīgiem darba cilvēkiem nākotnes nav. Un es sapratu to.

Dzīve demokrātiskās Berlīnes laukumos, ielās, veikalos un uzņēmumos rit ierastajā kārtībā. Pilsētas transports darbojas bez traucējumiem. Kinoteātri ļaužu pilni. Mājīgajās valsts kafējnīcās daudz darbaļaudu, kas atpūtas stundās tur izbauda vasaras vakara jaukumu...

Sajos siltajos vakaros visur redz vienu un to pašu: Berlīnes jauniešu, meiteņu un zēnu grupas pulcējas ap padomju karavīriem, dzīvi runājas ar tiem. Tē, harmonikām skanot, jaunas sievietes un meitenes griežas deļā ar karavīriem. Bet pusmūža ļaudis sēž kopā ar padomju virsniekiem un karavīriem uz parka soliņiem, pavadoļ laiku draudzīgās sarunās.

Vācijas pilsētu un to padomju draugu dziesmas un deļas Berlīnes ielās liecina, ka mieru mēlošo tautu draudzība ir spēcīgāka par jebkuriem fašistiem pasaulē. Šis spēks īpaši izpaužas berlīniešu vareno demonstrāciju laikā 26. jūnijā, kad strādnieki apliecināja savu pilnīgo uzticību Socialistiskās vienības partijai un Vācijas Demokrātiskās Republikas valdībai. Tas izpaužas sapulcēs un mitiņos Padomju Savienībā, par kuriem publicētās ziņas ar savijojumu lasa berlīnieši, lasa par to, ka padomju ļaudis vienprātīgi nosodījuši 17. jūnija fašistisko provokāciju.

Atduroties pret šo spēku, sabruks it visas kara kurinātāju intrigas, — saka man vecs Berlīnes strādnieks, norādot uz pilsētas laukumu, kur zem koku svaļgās lapotnēs novietoti dārza soli.

Bet tur notiek, lūk, kas: sēž jauns padomju karavīrs. Viņam klēpi — gadus piecus veca vācu meitenīte. Karavīrs lasa viņai pasaku tās dzimtajā valodā. Vācu vārdus viņš izrunā ne visai veikli, bet šis apstāklis netraucē ne viņu, ne viņa mazo klausītāju.

— Kāpēc ragana neko nevar izdarīt Ansītim un Grietiņai? — pēkšņi ievālcājas bērns un jautājoši norauģē savā lielajā draugā.

Karavīrs atbēda formas cepuri uz pakauša, viņa jautrā seja kļūst nopietna, un viņš saka:

— Redzi, Ansītis un Grietiņa stingri stāvēja viens par otru. Viņi bija draugi, kas vienmēr palīdz viens otram. Un tāpēc viņiem nevienam nevarēja nodarīt neko ļaunu. Vai tu sapрати?

— Tādi draugi kā mēs ar tevi, tēvocī Rudenko?

— Jā, mīļā, jā, — ar platu, priecīgu smaīdu atbēd seržants Rudenko un, atskanot vētrainiem visu apkārtejo piekrišanas un atzinības saucieniem, pacēļ meitenīti augstu gaisā. — Tādi draugi kā tu es, draugi — uz mūžīgiem laikiem!

Berlinē, 1. jūlija

(«Literaturna Gazeta»)

PEKINAS LITERARI MĀKSLINIECISKIE ŽURNALI

Zurnals «Tautas literatura» lielu uzmanību vēlti iesācējiem rakstniekiem, kas nāk no tautas dzīlēm. Zurnala glējās bieži publicē strādnieku, zemnieku un Tautas atbrīvošanas armijas karavīru literāros darbus. Zurnalā sistemātiski ievieto arī Padomju Savienības un tautas demokrātijas zemju rakstnieku daiļdarbu un literāri kritisku sacerējumu tulkojumus, kas modina lielu interesi ķīniešu lasītāju vidū. Zurnals iepazīstina lasītājus ar ķīniešu klasisko literatūru, publicē rakstus par literatūras teorijas jautājumiem.

Visķīnas literatūras un mākslas darbinieku federācijas orgāns žurnals «Literatūra un Māksla» iznāk reizi divās nedēļās. Tā redaktors ir pazīstamais ķīniešu rakstnieks Fin Sjue-fins. Zurnala galvenais uzdevums ir popularizēt Mao Čze-duna teoretiskās tezes par literatūras un mākslas jautājumiem, kā arī vadīt ķīnas rakstnieku radošo darbu.

Reizi mēnesī iznākošais žurnals «Atbrīvošanas armijas literatūra un māksla» atspoguļo Tautas atbrīvošanas

armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo daiļradi, audzina viņus patriotisma, internacionālisma un revolucionāras varonības garā, iepazīstina ar Tautas atbrīvošanas armijas slaveno vēsturi, ar tās spožajiem panākumiem jauncelšmes darbā, kā arī ar ķīniešu tautas brīvprātīgo lielajām uzvarām cīņā pret amerikāņu agresiju un par palīdzības sniegšanu Korejas tautai.

Mēnešraksts «Teātris» ir Kultūras ministrijas Mākslas lietu biroja un Visķīnas dramaturgu un teātra darbinieku savienības orgāns. Tas publicē ķīniešu dramaturgu labākos darbus.

Reizi mēnesī iznāk žurnals «Dziesmas un četrindas». To vada rakstnieki Lao Se, Čiao Su-li u. c. Zurnals publicē tautas dziesmu jaunrades labākos paraugus: dziesmas, četrindas (častuškas) un citas populāras formas.

Bez tam Pekinā reizi divās nedēļās iznāk žurnals «Kinomāksla masām», kas apgaismo kinomākslas attīstību Ķīnā, Padomju Savienībā, tautas demokrātijas zemēs un iepazīstina lasītājus ar filmām, ko demonstrē Ķīnā.

Laikraksts «Literatūra un Māksla» iznāk reizi nedēļā. Redakcijas adrese: Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no p.kst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbļ. 20.80 gadā. Abonentus pieņem «Preses apvienība» Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevēja Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests LPRRT 1. tipogrāfijā «Cīņa», Blaumaņa ielā 38/40. JT19057

Redkolēģija: J. Lagunovskis (redaktors v. l.) A. Grigulis, N. Grīnfelda, V. Kalpiņš, L. Kreituse, J. Meļļa, K. Plūķene, J. Sudrabskals